

Træk af Vilhelm la Cours

historiske forfatterskab

AF

IVAN WARSCHAWSKY

Den danske historiker Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour (23.12. 1883 – 22.06. 1974) kendes af mange i dag mest af alt som forfatter til en populær danmarkshistorie. Hans danmarkshistories første bind udkom i 1940 og solgte godt. De er blevet genoptrykt i flere oplag siden hen, og la Cour udsendte i 1950 de sidste to bind af værket.

Vilhelm la Cour er i den brede befolkning også kendt for sin aktive modstand mod besættelsesmagten under Anden Verdenskrig. Han publicerede bl.a. en række pjecer, hvis indhold kan karakteriseres som angreb på såvel den tyske besættelsesmagt som den danske forhandlingspolitik. Dette kostede ham flere fængselsophold i perioden 1941-1943. I 1944 flygtede han til Sverige, og han vendte i maj 1945 tilbage til Danmark som medlem af den danske brigade.¹

I de mere snævre historikerkredse kendes Vilhelm la Cour af mange som en af de centrale personer i de politiske stridigheder, der udspillede sig frem til 1930erne i det danske historikermiljø omkring kulturradikalisme kontra konservatisme. La Cour tilhørte den konservative fløj. La Cours mest markante rolle i den forbindelse er stridighederne med (professor i historie ved Københavns Universitet) Erik Arup, kulminerende med retssagen i 1939.

Vilhelm la Cour studerede historie ved Københavns Universitet i perioden 1902-1909, hvor han afsluttede med magistergraden. I 1927 blev han dr.phil. på en undersøgelse af Sjællands ældste bygder. Han arbejdede forskellige steder, bl.a. som lærer ved landboskolen i Lyngby (1909-1911), som lærer og senere medbestyrer ved Lyngby højere

¹ Erik Kjersgaard: La Cour, Vilhelm, *Dansk Biografisk Leksikon, Tredje udgave, Ottende bind*, Sv. Cedergreen Bech (red.), 1981, s. 450.

Almenskole (1910-1916), ved Birkerød Statsskole (1918-1949) med enkelte stop og som privatdocent ved Københavns Universitet (1928-1932). Dertil havde han forskellige tillidsposter og redaktørhverv. Han var redaktør på tidsskriftet Grænsevagten (1918-1970), medudgiver, redaktør af og bidragsyder til samleværket *Sønderjyllands Historie* (1930-1943), medlem af Grænseforeningens hovedbestyrelse (1933-1941 og 1946-1967), medlem af det Kgl. Danske Selskab for Fædrelandets Historie (1937) og næstformand i Sydslesvigske Udvalg (1945-1948).²

La Cour var en meget aktiv samfundsdebattør. Mest tydeligt sås dette i hans redaktørarbejde og skribentvirksomhed i Grænsevagten.³ Som navnet antyder, var tidsskriftets formål fæstnet til politisk agitation i grænselandet mod Tyskland. Dets oprettelse hang også sammen med det anspændte sønderjyske politiske klima før 1914, og la Cour mente, at der var brug for et tidsskrift, der kunne formidle de af de danske holdninger til grænseespørgsmålet, han og ligesindede ønskede udbredt.⁴

Det historiske forfatterskab

La Cour udgav i sit lange virke som forfatter en meget stor mængde bøger, tidsskriftartikler og avisartikler, der omhandler historiske såvel som politiske emner.⁵ Af større historiske arbejder skal hans egenhændige danmarkshistorie naturligvis fremhæves.⁶ Derudover kan nævnes hans bidrag til *Det danske folks historie – skrevet af danske historikere*, hvor

² Personoplysningerne er fra de biografiske data fra registraturen til privatarkivet over Vilhelm la Cour og hustruen Asbjørg la Cours privatarkiv på Rigsarkivet i København. *Historikeren Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour, 1883-1974 og hustru Asbjørg la Cour, f. Nilssen: f. 1886*. Privatarkiv 6813, 1979, Registratur udarbejdet af Lissie Struer.

³ Grænsevagten var et tidsskrift, han selv begyndte at udgive i 1918 og var redaktør af frem til 1970.

⁴ *To livslinier – Træk fra min Ungdoms og tidlige Manddoms Aar*, 1954, s. 154-155.

⁵ Jeg har udarbejdet en bibliografi over hele hans forfatterskab, der er inkluderet som bilag i mit historiespeciale.

Ivan Warschawsky: *Dekonstruktivistisk historiografi – et case study af Vilhelm la Cours historiske forfatterskab* (upubliceret specialeafhandling), Aalborg Universitet, 2004.

Denne artikel er udarbejdet ud fra dele – hovedsagelig afsnit III – af min specialeafhandling, og mange citater, kommentarer og vurderinger vil naturligvis være identiske med indholdet i denne, men dertil er udarbejdet en række nye tilføjelser og foretaget en del nuanceringer, og en række nye perspektiver er blevet inkluderet.

Jeg vil gerne benytte lejligheden til at takke lektor, ph.d. Mogens Rüdiger (Aalborg Universitet) for gode og konstruktive kommentarer i forbindelse med udarbejdelse af artiklen. Ansvar for eventuelle fejl og mangler er naturligvis mit.

⁶ *Danmarks Historie I-II*, 1940; *Danmarks Historie 1900-1945 I-II*, 1950.

han er forfatter til kapitlet *Vort folks oprindelse og ældste historie*.⁷ I 1941 påbegyndtes genudgivelsen af værket på Schultz Forlag – kaldet *Schultz Danmarkshistorie – Vort folks historie gennem tiderne skrevet af danske historikere*. Til denne genudgivelse reviderede la Cour sit kapitel og overtog tillige en del af afdøde Johannes Steenstrups kapitel. Dette udvidede og reviderede kapitel er *Vort folks oprindelse og ældste historie indtil vikingetiden og danevældens slutning* (s. 336-535).⁸ Han forfattede desuden omfangsrige kapitler til *Sønderjyllands Historie* (i bind I kapitlet Tiden indtil 1241, s. 109-494 og i bind II kapitlet *Tidsrummet 1459-1544*, s. 161-342).⁹ Han havde stor interesse i borganlæg og fortifikationshistorie og fik udgivet større studier af sådanne, bl.a. *Danevirkestudier – en arkæologisk-historisk undersøgelse* i 1951 og *Danske borganlæg til midten af det trettende århundrede* i 1972.¹⁰

La Cour er blevet nævnt af en del historikere gennem tiden, men det er mest i forbindelse med de stridigheder, der var imellem ham og Erik Arup.¹¹ Derfor er det interessant at foretage en undersøgelse af hans historiske forfatterskab for derigennem at søge la Cour indplaceret i det historiografiske landskab på en nuanceret, dækkende og gennemarbejdet måde. Denne artikel kan ses som et forsøg på at indlede dette studium. Hans store produktion taget i betragtning – det, der kan karakteriseres som både det historiske og politiske forfatterskab – vil nødvendigvis kræve et større studium, end hvad en artikel kan bringe. Men et indledende studium af hans historiske forfatterskab, hvori hans væsentligste samt mest oplysende (metodisk og teoretisk) historiske publikationer indgår, vil i denne artikel blive tilstræbt.

⁷ *Det danske folks historie – skrevet af danske historikere* (1926-1929), 8 bind, Aage Friis, Axel Linvald, M. Mackeprang (red.).

⁸ *Schultz Danmarkshistorie – Vort folks historie gennem tiderne skrevet af danske historikere* (1941-1943), 6 bind, Aage Friis, Axel Linvald, M. Mackeprang (red.).

⁹ *Sønderjyllands Historie – Fremstillet for det danske folk* (1930-1943), 6 bind, Vilhelm la Cour, Knud Fabricius, Holger Hjelholt, Hans Lund (red.).

¹⁰ *Danevirkestudier – en arkæologisk-historisk undersøgelse*, 1951; *Danske borganlæg til midten af det trettende århundrede I-II*, Nationalmuseet, 1972

¹¹ I følgende publikationer kan man finde la Cour nævnt i forbindelse med hans virke som historiker, dog hovedsagelig i forbindelse med Arup/la Cour-konflikten: Jens Chr. Manniche: Tysk-kritisk skole og fransk kritisk skole, *Historisk Tidsskrift*, bd. 75, 1975, hæfte 1; Jens Chr. Manniche: *Den radikale historikertradition – Studier i dansk historievidenskabs forudsætninger og normer*, Skrifter udgivet af Jysk Selskab for Historie 38, 1981; Inga Floto: Erik Arup og hans kritikere, *Historisk Tidsskrift*, bd. 78, 1978, hæfte 2; Troels Fink: Den nationale linje i dansk historieskrivning, *Linjer i dansk historieskrivning i nyere tid (ca. 1890-1950)*, udgivet i anledning af Historisk Samfunds 75 års jubilæum, Den danske historiske Forening, 1976; Harald Ilsøe og Kai Hørby: 'Historie', *Københavns Universitet 1479-1979, bind X*, Københavns Universitet, 1980; Erik Kjersgaard: 'La Cour, Vilhelm', *Dansk Biografisk Leksikon, tredje udgave, ottende bind*, Sv. Cedergreen Bech (red.), 1981; Erik

La Cour udarbejdede en lang række tidsskriftsartikler og bøger omhandlende middelalderhistorie. Dertil lavede han enkelte avisartikler, i hvis indhold man kan finde vidnesbyrd om teoretiske og metodiske standpunkter. La Cour var ikke en historiker, der mht. historieteoretiske og metodiske diskussioner deltog synderligt i historiske tidsskrifters diskussionsfora. La Cours publikationer på det faghistoriske område omhandler emner, der har interesseret ham, og da han ikke har været fastansat på et universitet, er det nærliggende at antage, at han ikke har følt det presserende at deltage i disse diskussioner.

Men han udarbejdede en række tidsskriftsartikler og bøger, hvori man implicit kan finde udtrykt hans stillingtagen til visse for historievidenskaben vigtige antagelser. Dette drejer sig bl.a. om brugen af lovmæssigheder som udgangspunkt for historisk udvikling og spørgsmålet om metode.

Til en begyndelse kan de brede fremstillinger gennemgås, hvorefter nogle af de mere specialiserede publikationer vil blive undersøgt.

La Cours danmarkshistorie og bidragene til brede fremstillinger af Danmarks historie

I en gennemgang af la Cours fremstillinger af Danmarks historie er det frugtbart indledningsvis at se på hans firebinds danmarkshistorie, da det derved er muligt at få et meget nuanceret indtryk af, hvordan han vægter forskellige historiske forløb, og hvordan han i sine argumenter implicit søger at give udtryk for, hvad han ser som væsentligt i forbindelse med at skrive Danmarks historie.¹²

Hans danmarkshistorie kan allerede fra de første sider karakteriseres som 'folkelig', dvs. den kan forstås som medlevende og beskrivende. Han trækker streger tilbage til en tid umiddelbart efter sidste istid tusinder af år f.Kr., og her refereres til flokke af mennesker, der vandrede ind i 'landet'. Med ordet 'landet' menes landområder, der i dag betegnes

Kjersgaard: Vilh. la Cour – 23.12 1883 – 22.6 1974 (nekrolog), *Historisk Tidsskrift*, bd. 75, I, 1975, s. 111-115.

Der er udarbejdet enkelte specialeafhandlinger omhandlende forskellige forhold i forbindelse med la Cour som historiker (dog primært om Arup/la Cour-konflikten), og udarbejdet nekrologer til aviser af venner inden for det akademiske miljø. Disse har dog mest af alt karakter af hyldester til la Cour. Det kan ikke afvises, at der også kan findes andre smånotitser om hans faghistoriske virke. Men pointen med de nævnte omtaler er givet: Den produktive historiker er ikke blevet karakteriseret ofte af kollegaer – hverken i forbindelse med produktionen som sådan eller i et historiografisk øjemed.

¹² Der vil her blive refereret til Berlingske Forlags oplag fra henholdsvis 1947 (*Danmarks Historie*, bind I-II) og 1950 (*Danmarks Historie 1900-1945*, bind I-II).

som det nuværende Danmark. I andre forbindelser betegnes dele af Danmark som fx 'Jylland' og andre i dag ikke-nationale områder som fx 'Nordtyskland'. Han har et – kan man kalde det – meget malerisk sprogbrug. Eksempelvis skriver han:

»Ved Søer, hvor Vildgaasen strøg over svajende Rør, og Gedden gik i det tørvesorte Dyb, slog Flokken sig ned, tændte Baal, tog Fisk paa Lyster og Fugl med Pile, jog Elg, Bjørn og Urokse over Skovlysningerne eller samlede Bær, Nødder, Vildhonning og Æg i grønne Solbakker...«¹³

Han vil gerne fremhæve omgivelserne for læseren på en måde, så det fortidige Danmark bliver levende og nærværende. Ydermere fremhæves arkæologiske fund – ud fra hvilke han baserer sine antagelser – på en måde, så læseren får det indtryk, at de fund, der er gjort på nutidig dansk grund, er prægtige og væsentlige.

Via fundene skal læseren få indtryk af, at fortidsmennesket bl.a. skabte, som han skriver det, »pragtfulde« grave. Dertil vurderes eksempelvis dolktidens bønder som »herlige«.¹⁴ En passage i fremstillingen af det nuværende Danmarks fortid, giver et repræsentativt billede af måden, hvorpå la Cour fremhæver de danske fund: »det er som om Oldtidens Danmark bliver levende for vore Øjne!«¹⁵ Og videre skriver han:

»Vort Lands Flintridge gav os et Forspring for Naboerne, og med imponerende Dygtighed udnyttede vi dette Forspring. Man skal lede længe, før man i den øvrige Verden finder Vidnesbyrd om teknisk og kunstnerisk saa overlegen Flintindustri som den danske Dolktids (ca. 1800-1500 f. Kr.)«¹⁶

La Cour taler her – ud over hans tolkning af danske flintindustri overlegenhed set i forhold til andre 'lande' eller landområder – om et Danmark i en periode, der ligger mere end 3500 år tilbage i tid. Dette kan muligvis have sin berettigelse som et pædagogisk redskab. Det er besværligt i en fremstilling konstant at skulle redegøre for et folk eller nogle personer, der levede på et landområde, der i dag betegnes som Danmark, men naturligvis ikke kan ses helt sådan i andre tidsperioder. Derfor er det nemmere blot at betegne området generelt som 'Danmark' vel vidende, at det ikke er korrekt faghistorisk.

Men andre motiver ligger også indlejret i la Cours måde at formulere

¹³ *Danmarks Historie*, I, 1947, s. 9.

¹⁴ *Ibid.*, I, 1947, s. 14, 15.

¹⁵ *Ibid.*, I, 1947, s. 14.

¹⁶ *Ibid.*, I, 1947, s. 19.

re sig på. La Cour vil gerne fremhæve det enhedspræg – den kulturelle lighed – han ser imellem nutidens danskere (fx læseren af fremstillingen) og de mennesker, der engang levede på den jord, der senere kaldtes Danmark. Det ovenfor nævnte pædagogiske argument for en sådan fremstillingsform kan illustreres med det citerede om »som om Oldtidens Danmark bliver levende for vore Øjne!« Anderledes med »Vort Lands Flintrigdom gav os et Forspring«. I det sidst citerede er nutidsformen »os« både nutidsmennesket (mennesket i dag) og fortidsmennesket (det, der levede i den periode, der skrives om). Nutidsmennesket og fortidsmennesket er kollektivt medejere af »Vort Land«, og flintrigdommen gav »os« (danskerne generelt) et forspring. Det man mere konkret kan sige er, at 'danskere' anno 1800-1500 f. Kr. flyder sammen med nutidens danskere. Denne nutidsform kan kaldes en 'sammenflydende nutidsform'. Den bruges forholdsvis jævnt igennem de fire bind, dvs. tidsmæssigt fra den meget tidlige periode tusinder af år før Kr. og frem til 1940'erne, hvor danmarkshistorien afsluttes. Dette gøres, når la Cour vil fremhæve eller beskrive Danmark eller danskere set i forhold til andre lande, hvad enten det er kongedømmer, fyrstendømmer eller nationer, altså på en måde, så læseren (som dansker) 'er med' i de forskellige historiske begivenheder. Han bruger nutidsformerne 'os', 'vi', 'vor', 'vore', og 'vort' i den forbindelse¹⁷ (se bilag). Et eksempel kan illustrere dette. La Cour skriver på forskellige tidspunkter:

»Og saaledes hændte det, at man den 12. Maj [1629] sluttede Fred [i tredivårskrigen] paa Vilkaar, som i Hovedsagen var foreslaaede af os...¹⁸ [...] Der var tændt en Forventning i vore Sind, som fik yderligere Næring om Meddelelser, der rundt om fra Rigerne strømmede ind til Hovedstaden i disse Maaneder.¹⁹ [...] Til Hverdagsbrug laa det Graa, tunge Skydække over os alle.«²⁰

Som det fremgår af ovenstående citater, bruger la Cour nutidsformen til både at beskrive, at visse handlinger er foretaget af danskere, og til at beskrive hvad han mener, rører sig i danskernes sind på et givent tidspunkt. Når la Cour skriver, at noget var »foreslaaede af os«, menes naturligvis ikke af den samlede befolkning i samråd, men derimod ledende personer, med ansvar for en given sag på et givent tidspunkt. Når han derimod skriver »Forventninger i vore Sind« og »over os alle«,

¹⁷ Se bilag for oversigt over la Cours brug af nutidsformer i sin Danmarkshistorie, samt supplerende oplysninger og eksempler i relation til nutidsformerne.

¹⁸ *Danmarks Historie*, II, 1947, s. 46 (min fremhævning, I.W.)

¹⁹ *Ibid.*, II, 1947, s. 102 (min fremhævning, I.W.)

²⁰ *Danmarks Historie 1900-1945*, I, 1950, s. 66 (min fremhævning, I.W.)

må han mene, at det drejer sig om – stort set – alle danske borgere på et givent tidspunkt.

Dermed ligger der i la Cours måde at beskrive historiske forløb i hans danmarkshistorie nogle ganske klare antagelser om, hvad et 'os', 'vi' og 'vore' er. Hvis ikke dette var tilfældet, ville det ikke være muligt at bruge disse nutidsformer, som han gør, da de som vist skærer igennem tid og rum. Antagelsen, der ligger bagved, må være et forholdsvis homogent og konstant folk. I denne sammenhæng et dansk folk. La Cour skriver om det, han betegner som starten på det danske folk:

»Hvem der kunde komme bag om dette Tidsrum og spore Danerne til deres oprindelige Hjem! De maa jo engang have været et »Tjod« – større end en »Stamme«, mindre end et »Folk« – som alle de øvrige Befolkningsgrupper i Tiden før de store Vandringer – Himbrer og Haruder, Jyder og Angler o. m. fl. Men de har tillige haft Evne, Lykke, Magt til at tage Føringen og gennem Kampe og Forbund udvide deres Vælde, saa et dansk »Folk« blev skabt. [...] at i det 6. Aarhundredes Begyndelse boede Daner ogsaa i Jylland. Kan vi bygge på disse vore eneste to Vidner [goteren Jordanes og grækeren Prokopios], er Danerne altsaa udgaaet fra Skandia og har i Tidens Løb bredt deres Magt baade over vore øer og over en Del af den jydsk Halvø, og da dette var sket, var det danske *Folk* blevet født.

Dermed er slet ikke sagt, at Danerne allerede nu sad inde med alt, hvad vi senere har kaldt dansk land. [...] Vi maa nok regne med, at et *Danmark* i vor Tids Forstand ikke var grundlagt, selv om Uvejret havde bragt et *dansk Folk* til Verden.«²¹

I sit bidrag til *Schultz Danmarkshistorie* er la Cour inde på lignende antagelser om dannelsen af et dansk folk. Han skriver bl.a.:

»Fra det 5. Aarhundredes Begyndelse [e. Kr. i Danmark] maa vi gaa ud fra, at den ny Samfundsform – Folket – er i stærk Udvikling, og at vi kun hist og her i Ydrezonerne endnu kan træffe paa Tjod i den gammelkendte Betydning af Ordet.«²²

Og i *Sønderjyllands Historie* skriver han om det danske folk:

»Det er i Tidsrummet fra det 3. Aarhundredes Midte til det 6. Aarhundredes Begyndelse, at Grunden er lagt til Fremvæksten af det danske Folk.«²³

²¹ *Danmarks Historie*, I, 1947, s. 38.

²² *Schultz Danmarkshistorie*, I, 1941, s. 372.

²³ *Sønderjyllands Historie*, I, 1931, s. 163.

I *Schultz Danmarkshistorie* skriver la Cour noget interessant i den forbindelse:

»»Forhistorisk« eller »historisk« Tid – Folket er inderst inde det samme, saa længe det i Stolthed og med Samhu mindes sin egen Fortid.«²⁴

Her redegør la Cour for, at man kan betragte et folk som homogent – sat uden for tid og rum – hvis blot nutidsmennesket (de nulevende personer) vælger at betragte det således.²⁵ Og man skal ikke blot mindes folket og landets fortid i almindelighed, men derimod med stolthed i fællesskab.

La Cour argumenterer – eksplicit og implicit – i sine brede fremstillinger af Danmarks historie for, at det danske folk både er et gammelt folk, og at det tillige er homogent og har et jævnt, kulturelt ensformigt præg, der skærer igennem tid og rum, jf. ovenfor. Hvis man vil sammenfatte disse iagttagelser og sætte dem ind i en overordnet forståelsesramme, kan man vende sig til bl.a. Jean-François Lyotard og hans *Viden og det postmoderne samfund*.²⁶

Man kan betragte la Cours forståelse af det danske *folk* som en art 'stor fortælling', en fortælling om en *kollektiv og kulturel ensartet masse af mennesker*. Det er en gennemgående antagelse i fremstillingerne, at folket, det danske folk, er det udgangspunkt, hvortil la Cour kan henvise, når han eksempelvis vil forklare eller påvise op- og nedgang i landet. Hvis Danmark – som tolket af la Cour – er inde i en svær periode med krige, henviser han ofte til, at folket står sammen i den svære tid. Hvis også han ser magthaverne (i ældre tider kongen) som svigtende deres

²⁴ *Schultz Danmarkshistorie*, I, 1941, s. 406.

²⁵ Dette også jf. det tidligere beskrevne om la Cours måde at betragte fortidsmennesket og nutidsmennesket – se også bilag for uddybning af la Cours nutidsformer.

²⁶ Jean-François Lyotard: *Viden og det postmoderne samfund*, Slagmarks Skyttegravsserie, 1996 (2001), (Jean-François Lyotard: *La Condition postmoderne*, 1979).

Niels Brimnes har også været inde på forhold omkring 'store fortællinger' i sin artikel 'Mere om det postmoderne spøgelse' i *Netværk for historieteori og historiografi*, *Arbejds-papirer nr. 1*, marts 1999, Lene Wul (red.).

Han skriver bl.a. om det, han betegner som postmodernismens forkastelse af de 'store fortællinger', dvs. noget af det, postmodernistisk historie i hans udlægning søger at gøre op med. Brimnes skriver bl.a.: »Tabet af de store fortællinger behøver ikke betyde, at det er umuligt at tilskrive historien mening og sammenhæng. Selv Lyotard opererede i *Viden og det postmoderne samfund*, med 'øer af determinisme' og 'små fortællinger' Historien er kaotisk i den forstand, at der ikke 'a priori' er indskrevet én stor fortælling i den, som alle andre sammenhænge må henvise til. Set i dette perspektiv er problemet ikke, at historien mangler mening og sammenhæng, men derimod at det er muligt at etablere uendeligt meget mening og uoverskueligt mange sammenhænge i historien.« *Ibid.*, 1999, s. 19.

hverv i den svære tid, måles deres gerning ud fra, af de har påført folket tab. De har ikke formået at bringe bedre tider til landet, dvs. afhjælpe befolkningens trængsler.

Kongemagten har Danmark haft i et eller andet omfang i mange århundreder. Kongen og de ledende personer omkring kongen – fx rigsrådsmedlemmer, adel, rigmænd, medlemmer af kongens hird, officerer – spiller alle afgørende roller i la Cours fremstilling i hans firebinds Danmarks Historie. Dog er kongen den altoverskyggende, centrale person frem til omkring indgangen til det 20. århundrede.

Ved læsning af *Danmarks Historie* får man det indtryk, at folket igennem det meste af historien er blevet drevet frem af en eller flere ledende personer (fx konge og adel). Faktisk er der i hans fremstilling fra den tid, hvor skriftlige kilder kan blive bærende, brugt langt den overvejende plads til skildringer af disse ledende personers indenrigs- og udenrigspolitiske manøvrer set i forhold til de begivenheder (krige, opstande, omvæltninger, lovgivning, o.a.), der har fundet sted. Dermed er det vel forsvarligt at kalde la Cours danmarkshistorie for politisk historie. I hvert tilfælde i den klassiske forstand, dvs. en fremstillingsform, hvor det er de ledende personers (statsmænds) arbejde og påvirkninger af indenrigs- og udenrigspolitiske forhold, der er det bærende element i den historiske fremstilling – hvad enten det er kongen, adelsmanden eller den moderne politiker.

Det er meget slående, at der ikke ofres synderlig plads til beskrivelser af fx bondens vilkår, liv og levned. Beskrivelser af disse kan bedst karakteriseres som spredte bemærkninger hist og her. Kun i bind I ofres der kapitelplads på den almindelige, jævne dansker, i dette tilfælde bonden og borgeren. Fire sider er det blevet til.²⁷ Dette er interessant i forhold til, at la Cour netop lægger så stor vægt på *det danske folk*.

I la Cours fremstilling af de ledende personer kommer han med forskellige bedømmelser af ikke blot deres virke, men i høj grad deres personlighed – deres karaktertræk. Nogle er blevet beskrevet med visse positive karaktertræk andre med negative.

La Cour skriver om Christoffer (kronet 1320) at denne var:

»...fuldkommen upålidelig og hensynsløs selvisk. [og senere] ...jaget ud af det mishandlede Land.«²⁸

Om Christiern af Oldenburg (kronet 1448):

»...man havde tværtimod faaet en Hersker, som efter Evne vilde føre

²⁷ *Danmarks Historie*, I, 1947, s. 166-169 (kapitlet »Bønder og Bymænd«)

²⁸ *Ibid.*, I, 1947, s. 202-203.

sin egen Politik. Han var ærgerrig, meget initiativrig, rede til at forhandle, men lige saa rede til at bryde indgaaede Overenskomster, hvis hans fyrstelige Interesser vilde vinde derved. Det var netop *Fyrstemagt*, han atraaede – intet demokratisk Styre [...] ridderlig, pragtelkende, ødsel. Han var en utaalmodig Sjæl, kampivrig af Naturen og ude af Stand til nøgternt at overveje de politiske Muligheder, der forelaa.«²⁹

Om Frederik V (kronet 1746):

»...havde i sine meget unge Aar vakt store Haab. Venlighed og Imødekommehed var Træk i hans Væsen, som heller ikke forlod ham; men hans Karaktersvaghed traadte efterhaanden mere og mere frem. Han var alle Dage uden Dybde – stemningsbevæget uden Alvor, overfladisk og ugidelig, opsat paa at nyde Livet og langt fra kræsen med Hensyn til Nydelsernes Art. Drikkeri og Erotik, ofte af meget grovkornet Art, gjorde ham ringe skikket til at fylde den Plads, som Skæbnen havde skænket ham, og det er et talende Vidnesbyrd om, hvor fjernt fra Folkets Dagligdag hans kongelige Forældre havde levet...«³⁰

I andre mere positive vendinger fremhæves visse konger, og det er tydeligt, at her påpeges positive karaktertræk ved deres personlighed.

La Cour skriver om Knud (kronet 1182) og før ham Niels (kronet 1103):

»Begge [kong Knud og Kong Niels] var knyttet til og næret af de to Kilder, hvoraf al gammel Magt beroede: ypperlig Æt og Rigdom paa Jord. Begges Tankeverden rakte ud over den snævre Hjemstavn til Fællesmaal for Land og Folk: Vælde og Fred.«³¹

Om Valdemar (Atterdag, kronet 1340) skriver han:

»Man taler hyppigt om hans Listighed. Man fremhæver, at han brød sit Ord, førte Fæller bag Lyset og paa andres Bekostning vandt tidligere Modstandere for sig. Ja, han gjorde dette – ikke alene fordi det stemmede med hans Natur, men i lige saa høj Grad fordi han til stædighed mødte Svig, Løftebrud, skjulte Aftaler, Hensynsløshed, Selviskhed – alt det, der kan slynge sig som Fodangler om Benene paa en kæmpende Mand. Nuvel, han lagde selv Fodangler ud – klogere, mere overlegent end de andre. Og han brugte baade sin Kløgt og

²⁹ Ibid., I, 1947, s. 277.

³⁰ Ibid., II, 1947, s. 196.

³¹ Ibid., I, 1947, s. 117.

sine Vaaben med en Udholdenhed, en rent utrolig Energi og Viljestyrke, som aldrig lod ham give op, før han havde naaet, hvad i det hele var menneskeligt muligt. Og vi, som lever de seks hundrede Aar efter Kong Valdemar, skal huske, at naar han kæmpede for sine egne Interesser, saa var det samtidig for *Landets*. Mon de to Ting for øvrigt ikke i hans Bevidsthed gled sammen, saa ethvert Skel slettedes?«³²

La Cour giver nogle betragtninger på Christian III (kronet 1534) og Frederik II (kronet 1559):

»I Rigsraadskredse har man sikkert med nogen Skepsis set hen til ham [Frederik II] som den vordende Konge. Han var en diametral Modsætning til sin Fader [Christian III] – hæftig, selvraadig og let-sindig, hvor den Gamle havde været behersket, forhandlingsvillig og præget af religiøs Alvor.«³³

La Cour om Frederik VI (kronet 1808):

»I begyndelsen af 1830 fyldte han 62 og havde baaret Ansvaret for Landets Regering i 46 år, Kronen i 22. Det var ikke underligt, at han i dette lange Tidsrum var groet sammen med sit Folk paa en langt inderligere Maade end nogen af hans Forfædre – helt siden Christian IV's Dage. I Lykke og Nød havde han delt dets Kaar, egensindig og selvklog ganske vist, men altid følende sit Ansvar, altid ivrig efter at gøre sin Pligt og fylde sin Plads. Hans kantede og ordknappe Væsen havde heller aldrig kunnet skjule den oprigtige Kærlighed, han nærrede til sine tro Undersaatter, ikke mindst til dem, der var vanskeligst stillede. Denne Embedets enevældige Landsfader med de høje Tanker om det kongelige Embedes Hellighed og med den vaagne Sans for sin egen Værdighed og for Nødvendigheden af alle underordnedes Respekt var inderst inde et stort Stykke af en Demokrat.«³⁴

Ovenstående er givet en række eksempler på la Cours måde at anskue kongemagten på. Kongemagtens virke er i høj grad bundet til den enkelte konges personlige karaktertræk, dvs. at man på den ene side kan have en konge, der, i kraft af sine karaktertræk, kan have en positiv indvirkning på landet og folket, og på den anden side kan have en, der med mindre positive karaktertræk kan øve negativ indvirkning. Hvorvidt der kan argumenteres for, at den reelle indvirkning har været positiv eller negativ for landet, skal her være ladet usagt, det er ikke mit for-

³² Ibid., I, 1947, s. 213-214.

³³ Ibid., I, 1947, s. 370.

³⁴ Ibid., II, 1947, s. 299.

mål at bedømme. Det væsentlige er, at la Cours bedømmelse af kongemagten falder nøje sammen med hans opfattelse af *folket*. Folket er et hovedelement i la Cours 'store fortælling' om den danske nation, og det samme er kongemagten. Grunden dertil er, at kongen skal være/ ses som en ophøjet del af folket. Kongen skal leve op til krav om positiv forvaltning af landet, og i kraft af det store ansvar kræver det en – i et eller andet omfang – enestående person, der besidder enestående positive karaktertræk. Folket skal opleve fremgang eller i det mindste føle, at kongen kæmper eller har kæmpet for det. Hvis ikke det sker, bærer kongen ofte skylden, og forklaringen finder la Cour meget ofte i kongens karaktertræk, der har fejl og mangler, set i forhold til folkets ønskværdige fremgang, der fungerer som målestok.

Ved dette fortælle tekniske greb opnår la Cour at gøre den store fortælling om den kollektive danskhed varieret og spændende. I det lange løb er der tale om en evolutionshistorie, forankret i folkets og institutionernes liv, men på kortere sigt er begivenhederne langt fra givne eller forudsigelige, eftersom de er bundet til et enkelt individ, hvis personlige lederrolle på godt og ondt er uomtvistelig.³⁵ Kongemagtens helt centrale betydning hos la Cour falder bort omkring indgangen til det 20. århundrede. Demokratiets endelige konsolidering som styreform medfører, at majestæten som omdrejningspunkt for folkets og nationens skæbne nu ikke længere er en bæredygtig fortællemåde. I det 20. århundrede fortsætter den 'store fortælling' om nationen, men folket selv kommer mere i centrum. La Cour benytter nu den klassiske politiske histories form, hvor det er centrale skikkelser i det politiske liv, der er de bærende aktører. Det er deres arbejde i Rigsdagen, der er hovedmotivet, men en enkelt person (fx konseilspræsident, statsminister eller andre) er ikke længere så afgørende for en given delperiodes forløb.

³⁵ Kongemagten er i størstedelen af danmarkshistorien – opgjort over tid – den mest fremtrædende lederpost. Men kongen er naturligvis ikke den eneste ledende person. På samme måde som kongemagten bliver andres gerninger målt på, om der er fremgang i landet. Målestokken for eftermælet er deres positive eller negative indvirkning på Danmarks historie, dvs. fortiden fortolket af la Cour. Helt indtil midten/slutningen af det 19. århundrede ses kongemagten dog som den dominerende og homogene magtfaktor, og derfor kan disse andre ledende personers virke bedst tolkes som ydende bidrag, nogle gange vægtige bidrag – til tider altafgørende bidrag – til forvaltningen af riget, som det er fremstillet af la Cour. Men den af la Cour anlagte synsvinkel er i langt hovedparten kongen i *samspil* med andre ledere. Derfor er jeg tøvende med at inddrage disse andre lederpersoner i den principielle bestemmelse af den 'store fortælling', da de har meget skiftende roller og indflydelse. De har ikke samme homogene grundbetydning igennem hans danmarkshistorie og udgør derfor ikke på samme måde en central antagelse.

Sammen med forholdet omkring *folket* og *kongemagten* er der et tredje element i la Cours fremstillinger af Danmarks historie, der skinner igennem. Det er et politisk eller ideologisk element.

La Cour vil gerne fremhæve Danmark som et stolt og stærkt land. Eksempelvis skriver han om dronning Tyre i forbindelse med kongehøjene ved Jelling:

»Her straalder Sagnets Glans om den Dronning, som »bødede Danmark«, og hvis Husbond rejste hende et Æresminde nær den gamle Kongsgaard. »Gorm Konge rejste dette Mindemærke over Tyre, sin Kone, *Danmarks Bod*« – en knap og klar Lovtale, som ingen Tid har kunnet fordunkle, fast og kraftfuld som selve Stenen.«³⁶

Om bygningen af Danevirke skriver han:

»Brunt, graat og grønt har Tyres Danevirke strakt sig gennem Landet – en farvefrisk Stribe ind gennem Lyngen, et Varsel om den Vilje, der havde sat det mægtige Arbejde i Gang.«³⁷

La Cour fremhæver her nogle af Danmarks historisk vigtige middelalderfund. Han kobler deres historiske betydning sammen med det, jeg tidligere har beskrevet som den 'store fortælling' om *folket*. I eksemplet med dronning Tyre fremhæves ovennævnte lovtale af la Cour, som væsentlig endnu i dag. Ordene fremhæves som 'knappe og klare', som 'faste og kraftfulde' og som noget 'ingen tid har kunnet fordunkle'. Med andre ord noget, der er relevant i nutiden. I næste eksempel fremhæves den 'vilje', der havde sat bygningsarbejdet i gang. Under alle omstændigheder betones af la Cour dette danske værks psykologiske effekt på eventuelle indtrængere: det danske folk er et stærkt folk.

I et andet eksempel – også om Danevirke – skriver la Cour:

»Naar vi Danske søger Syd paa til disse Egne [Sydslesvig] for at dvæle ved deres store Minder, forsømmer vi ikke at gæste »Valdemarsmuren« [...] Valdemarsmuren ligger paa Jord, som er os hellig. Ingen Dansk kan paa dette sted undlade i Stilhed at mindes de store Landsmænd, hvis vilje til Genrejsning og Frihed taler saa øjeblikklart af Murens Sten. »Her hviker Absalons Tanker, her kalder Kong Valdemars Lure.«³⁸

³⁶ *Danmarks Historie*, I, 1947, s. 76.

³⁷ *Ibid.*, I, 1947, s. 77.

³⁸ *Ibid.*, I, 1947, s. 126.

La Cour skriver om kongemagten i årene 1437-1438 i forbindelse med kong Erik og Danmark samlet set:

»Nu viste det sig, at det danske Rige var blevet et andet, end det havde været for godt hundrede Aar siden. Valdemars og Margretes store Kongegerning havde trods alt baaret Frugt. Man kunde – hjulpet af Omstændighederne – bryde den Magt, de havde bygget op; men man kunde ikke tilintetgøre det Grundlag, hvorpaa Magten hvilede: en samlet og selvstændig Nation. Pantsættelser og Delinger hørte den skamløse Fortid til. Selv Højadelen var gennemtrængt af en Rigsfølelse, som var i Slægt med Kongehusets, og da [kong] Erik ikke agtede at vende hjem [til Danmark fra Gotland], saa man sig om efter en anden, der kunde bærer Enhedens Symbol – Kronen.«³⁹

Her fremhæves kongeslægtenes følelser for landet – Danmark – og den ophøjede ideale værdi, der kan betegnes som kongemagten. Magten, kongemagten, hviler i la Cours terminologi på nationen, der skal være samlet og selvstændig med kronen som denne enheds symbol. Fortidens pantsættelser og delinger af riget, betegnes subjektivt af la Cour som hørende til en 'skamløs Fortid'. Den på daværende tidspunkt fungerende konge, Erik, ville ikke vende hjem, dvs. passe sit hverv som Danmarks konge, og derfor 'så man sig om' (her må menes de ledende personer omkring kongemagten) efter en ny konge. Kongemagten er dermed større end personen, der bærer kronen. Nationalfølelsen vejer højt – selv højadelen føler for riget i perioden, skriver la Cour, og det nærmest forbavser ham.⁴⁰

³⁹ Ibid., I, 1947, s. 270.

⁴⁰ I la Cours beskrivelse af tiden omkring Anden Verdenskrig træder det politiske og ideologiske meget tydeligt frem. Han fremhæver ofte den individuelle, almene danskers uselviske offervilje i kampen mod besættelsesmagten – gerne med slet skjult henvisning til, at regeringens samarbejdspolitik ifølge la Cour var en decideret forkastelig politik. To eksempler følger.

La Cours skriver bl.a.: »I Slagelse højere Almenskole gik Arne Sejr i 2. Gymnasium, da de tyske Bombere drøned ind over Byen, og dens Gader genlød af Motorlarmen fra de fremrykkende tyske Kolonner. Som paa saa mange andre Unge virkede Morgenens Hændelser i selve det knugende Øjeblik helt forvirrende og desillusionerende paa ham. At vore Soldater ikke maatte slaas, var jo ufatteligt. Man var ydmyget af Fjenden og følte sig forraadt af sine egne. *Vilde ingen gøre noget? Var der intet at gøre?* [...] om aftenen den 9. april skrev han »*Danskernes 10 Bud*«, tog 30 Gennemslag og stak dem den følgende Dag i Brevkasserne hos Folk, som havde Kontakt med Offentligheden. Vor første illegale Publikation havde set Lyset!« *Danmarks Historie 1900-1945*, I, 1950, s. 345.

Videre skriver la Cour om den danske soldat Anders Lassen, der under krigen kæmpede i udlandet: »*Anders Lassens* Indsats i den engelske Hærs Rækker blev et straalende Vidnesbyrd om, hvad en ung Mand kunde formaa, naar han besad fremragende Soldateregenskaber og var fyldt af Bevidstheden om, at han kæmpede for sit Fædrelands Ære og Frihed. »Andy«, som han kaldtes, knyttedes til de Commando-Styrker, der opererede

Det ovenstående er tydeligt udtryk for nationalisme, hvori der er indlejret den 'store fortælling' om folket – idet han taler om, at »ingen Dansk kan på dette sted« og »Naar vi Danske søger Syd paa«. Sprogligt redegør la Cour i meget subjektiv og metaforisk stil for stedets betydning, set med hans øjne. Valdemarsmurens jord er »hellig« for »os« (dvs. alle danskere). Og ingen dansker kan undlade »i Stilhed at mindes« de ledende personer fra fortiden. La Cour lægger altså op til, at danskere af i dag både kender og ser op til og tillige identificerer sig med de personer, der er at forbinde med muren. Der kunne gives en mængde flere eksempler på denne nationalistisk orienterede sprogbrug i hans *Danmarks Historie*. I bidragene til *Sønderjyllands Historie* og *Schultz Danmarkshistorie* er dette dog tonet ned.

Til det nationalistiske i hans fremstillinger hører også et andet element. La Cour ser tydeligt historien som evolution, dvs. en progressiv udformning af de institutionelle strukturer, der eksisterer i hans samtid.⁴¹ I la Cours historieforståelse har kongemagten som ideal og de ledende personer og institutioner (kongemagten, rigsrådet, senere demokratiet) en naturlig og legitim plads. Samfundet omformes gradvist over tid, men de forskellige funktioners legitimitet betvivles ikke på noget tidspunkt, derimod fremhæves de gerne som naturlige og selvfølgelige. Dermed er det nærliggende at betegne la Cours fremstillinger af Danmarks historie som konservativ.

i Middelhavet, steg fra Menig til Major, og utallige Vidnesbyrd foreligger om det næsten overvældende Indtryk hans personlighed fremkaldte baade hos hans Foresatte og hans Undergivne – ja, i hele den Befolkning, hvis Ve og Vel afgang af Kampenes Forløb. Han blev i levende Live en veritabel Sagnfigur blandt Grækere, Jugoslavere og Italienerne. Hans utrolige Snarraadighed og Handlekraft, hans eksempelløse Dødsforagt, hans praktiske Organisationstalent, hans Opfindsomhed, lyse Humør og fuldkomne Loyalitet gjorde ham beundret overalt.« Ibid., II, 1950, s. 10-11.

La Cour søger – her illustreret ved to citater – via sine maleriske beskrivelser af disse enkeltstående danskeres uselviske offervilje at frembringe en stemning af fasttømret national intern enighed og fædrelandskærlighed i svære tider, der i hans tolkning vidner om folkets enhedspræg. I eksemplet med gymnasiasten Arne Sejr, kommer la Cours egne politiske holdninger også frem, idet han bruger Arne Sejrs aktion mod tyskerne til politisk at tage afstand fra den af regeringen lagte politik. La Cour antyder, at dele af ungdommen står fuldstændig uforstående over for beslutningen om ikke at yde modstand. Dette er sandsynligvis rigtigt, men uinteressant i denne sammenhæng. Det interessante er fortællemanieren, hvor den individuelle dansker tager konsekvensen af sin og de manges harme. Den enkeltståendes offervilje (Arne Sejr) mod det etablerede samfunds opgaven eller politiske og militære kapitulation er det centrale. Dermed påføres læseren en følelsesbetonet stemning af la Cour. Den person, fremstillingen følger, 'gør det rigtige' – tager kampen op, når regeringen ikke vil. Han sætter sig uden for loven, men har retfærdigheden på sin side, idet hans gerninger, iflg. la Cour, fører til fremgang for folket.

⁴¹ Dette også jf. Hayden White: *Metahistory – The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe*, 1973 (1975), s. 25.

Hvis man lægger det ovenfor gennemgåede nationalistiske syn på danmarkshistorien sammen med den udprægede konservative tolkning af Danmarks historie, kan man samlet set betegne la Cours fremstilling som en konservativt-nationalistisk farvet 'stor fortælling'. Det er en fortælling, der går på den evolutionære og naturlige omformning af samfundets institutioner over tid, hvor folket har sin naturlige plads (konservatismen) og er grundlæggende båret af kærlighed til fædrelandet (nationalismen), og denne nationalistiske indstilling er uafhængig af tid og rum. Det er en rimelig homogen følelse, som folket – høj som lav – ifølge la Cour besidder. Dermed er den konservative nationalisme den kollektive nationalfølelses naturlige ideologiske valens.

Udsnit af artikler og bøger om faghistoriske emner

Vilhelm la Cours doktordisputats *Sjællands ældste bygder – en arkæologisk-topografisk undersøgelse* omhandler danske oldtidsbebyggelser på Sjælland⁴², og undersøgelsens arbejdsområde kan betegnes som rent arkæologisk.⁴³ Oldtidsbebyggelser omfatter i denne henseende bebyggelser i yngre stenalder og bronzealder og er en af la Cour sat afgrænsning.

La Cour gør meget ud af at argumentere grundigt for sin metode. Han udvælger en arkæologisk-topografisk, efter at have afvist en række andre mulige tilgange. Selve disputatsens hovedafsnit er en omfattende detailundersøgelse af bygderne på Sjælland ordnet efter herredsgrensene, og dette fylder hen ved halvdelen af bogens 324 sider.

La Cour giver tidligt i bogen et indblik i en antagelse, der har konsekvenser for den videre undersøgelse, og som bedst kan betegnes som en 'udviklingstanke', der går på kontinuerlig udveksling af erfaringer. Han skriver i forbindelse med den arkæologiske metode, han bl.a. selv benytter:

»Hver enkelt Egn faar paa denne Maade *sin* Bygdeskæbne, og at udlede de fælles Love, som Udviklingen lyder, er at tegne Hovedlinierne i vor ældste Bebyggelseshistorie.«⁴⁴

⁴² *Sjællands ældste bygder – en arkæologisk-topografisk undersøgelse*, Aschehoug, 1927

⁴³ Jf. K. Friis Johansen der var opponert ved forsvaret for doktorgraden. K. Friis Johansen: Vilhelm la Cour: Sjællands ældste bygder (anml.), *Historisk Tidsskrift*, 10. rk., V, 1926-27, s. 499. Arbejdet med disputatsen påbegyndte la Cour en del år før det endelige resultat lå færdigt, jf. Hans Kjær. Hans Kjær: Vilhelm la Cour: Sjællands ældste bygder (anm.), *Fortid og Nutid*, 7ende bind, 1928-29, s.104. Hans Kjær havde en række indvendinger mod nogle af la Cours argumenter i disputatsen. La Cour har besvaret Kjærs anmeldelse: *Arkæologisk-topografiske bygdestudier*, *Fortid og Nutid*, 7ende bind, 1928-29, s. 147-151.

⁴⁴ *Sjællands ældste bygder – en arkæologisk-topografisk undersøgelse*, 1927, s. 21.

Umiddelbart kan dette synes at være en søgen efter lovmæssigheder, men det er ikke tilfældet i disputatsen. I sin bog *Danevirkestudier – en arkæologisk-historisk undersøgelse* tager han kraftigt afstand fra skematiske udviklingslinjer. I denne skriver han bl.a. i forbindelse med en diskussion om, hvorvidt et anlæg med front af kampesten kan være tidsmæssigt samtidig med et med front af planker:

»Men resonnementet [fremført af de tyske arkæologer, der taler for skematiske udviklingslinjer] er uden mindste vægt. Det bunder i en tyrkertro på skematiske »udviklingslinier«, fra hvilke ingen afvigelse kan finde sted. Sådant tegner forholdene sig imidlertid slet ikke i virkeligheden. Der er de *praktiske* omstændigheder, som gør udslaget. Højest forskellige tekniske fremgangsmåder kan anvendes side om side, fordi de langt mere end af en konstrueret »udvikling« er afhængige af de lokale forudsætninger.«⁴⁵

I sit sidste større arbejde, *Danske borganlæg til midten af det trettende århundrede*, fornemmes, om end mere implicit, en antagelse om en 'udviklingstanke' gående på, at folkeslag udveksler erfaringer og påvirker hinanden i en fremadrettet, kontinuerlig udveksling. Bogen, der omfatter to bind, kan betegnes som afslutningen på la Cours store produktion. Den kan karakteriseres som et oversigtsværk over det samlede materiale til danske borganlæg i perioden ca. 125 f. Kr. frem til midten af 13. århundrede, og den inkluderer både arkæologiske og historiske kilder. La Cour betegner i indledningen arbejdet som et stykke pionerarbejde, da der ikke før er udarbejdet en samlet behandling af emnet, og skriver, at bogen hviler på forfatterens mere end halvfjerds års indhøstede erfaringer og iagttagelser.⁴⁶

Som med *Danevirkestudier* er *Danske borganlæg til midten af det trettende århundrede* et for la Cour væsentligt forsøg på en kobling imellem arkæologi og historie. Mange af *Danevirkestudiets* antagelser kan i dag betegnes som forældede, bl.a. hans formodning om, at værkets ældste dele skulle være anlagt omkring 800-tallets start. Men den giver et udmærket indblik i la Cours væsentlige bidrag til forsøg på tværfagligt samarbejde mellem historievitenskaben og arkæologien. En sen artikel fra la Cours side kaldet *Om studiet af vore danske voldsteder* vidner i høj grad om dette, og han giver bl.a. en mindre opsummering af sine tidligere arbejder sammen med Hans Stiesdal, *Thisted amt: Danske voldsteder fra oldtid og middelalder* (Nationalmuseet) fra 1957 og

⁴⁵ *Danevirkestudier – en arkæologisk-historisk undersøgelse*, 1951, s. 272.

⁴⁶ *Danske borganlæg til midten af det trettende århundrede*, I, 1972, s. 7.

Hjørring amt: Danske voldsteder fra oldtid og middelalder (Nationalmuseet) fra 1963.⁴⁷ Desuden redegøres for de fordele, han ser i koblingen imellem arkæologi og historie. Der gives et udmærket eksempel på, hvorledes dette kan gøres med fordel. Han skriver bl.a. om to tårne, han selv og Stiesdal han undersøgt. Han skriver indledningsvis om den arkæologiske redegørelse, de har foretaget forud for nedenstående konkluderende udtalelser:

»Hvad her er sagt om Bastruptårnet og Søborgtårnet, vilde trods alt kun være udtryk for teoretiske spekulationer, hvis vi ikke havde efterretninger om samtidige tårne med netop den angivne funktion. Sådanne efterretninger foreligger imidlertid.«⁴⁸

Herefter redegør la Cour for de skriftlige kilders oplysninger om tårne i samme tidsperiode og søger så præcist som muligt at finde ud af, hvilke disse tårne er og noget om i hvad historisk sammenhæng, de kan ses.⁴⁹ La Cour inddrager også stednavneforskningen, da han mener, at den type forskning kan give væsentlige oplysninger til Søborgtårnet. Dette for at illustrere, hvorledes forskellige discipliner kan bruges med fordel i sådanne undersøgelser.⁵⁰

La Cour konkluderer i forbindelse med ovenstående gennemgang af Søborg- og Bastruptårnene:

»Man har tidligere regnet Valdemarernes dage for den tidligste danske periode, i hvilken stenbyggede borge blev opførte, og man har stået uforstående over for fænomener som Søborg- og Bastruptårnet, der vitterligt var ældre og derfor ikke passede ind i den givne ramme. Man må nu erkende, at der forud for Valdemarerne har ligget en tid, i hvilken der vel ikke byggedes egentlige, stensemurede borge, men da enligt liggende vagttårne, af hvilke nogle senere udbyggedes til rigsborge, blev opført. Det var for vore borges vedkommende forberedelsens, tilløbets tidsrum. [...] Kombinationen af arkæologisk og historisk forskning vil kunne belyse denne ejendommelige gruppes fremdukken og spredning.«⁵¹

På ovenstående måde har la Cour søgt at sandsynliggøre sin anlagte vinkel på den historiske og arkæologiske forskning. Artiklen er et forsøg på en udskilning af hans væsentligste antagelser omkring en fælles

⁴⁷ Om studiet af vore danske voldsteder, *Historisk Tidsskrift*, 12. rk., I, 1963-66

⁴⁸ *Ibid.*, 1963-66, s. 170.

⁴⁹ *Ibid.*, 1963-66, s. 171-176.

⁵⁰ *Ibid.*, 1963-66, s. 178-181.

⁵¹ *Ibid.*, 1963-66, s. 184.

arkæologisk/historisk metode eller undersøgelsesramme for fremtidige studier. Dette gjort på baggrund af forskning foretaget i en årrække forud.

La Cours har forfattet andre fyldige, videnskabelige artikler om forskellige middelalderhistoriske emner, der giver et indblik i hans arbejdsmetode og interessefelt. I *Kong Gorm og Dronning Tyre* gennemgår la Cour en række centrale forskningsmæssige bidrag til diskussionen af det tidlige Danevirke, heraf væsentligst Lauritz Weibulls *Gottfreds och Thyre Danebods Danevirke* (Historisk Tidskrift för Skåneland IV, 1910-13).⁵² Desuden giver han sit eget bud på tolkning af kilderne. Arbejdsområdet er de ledende personer i forbindelse med det tidlige Danevirke (heraf vigtigst Gorm og Tyre) og grænseproblematikken i perioden omkring første halvdel af 10. århundrede. La Cour fremviser et kildekritisk velfunderet og gennemskueligt stykke arbejde i og med, at han bl.a. lægger sine kilder frem til beskuelse. Den kyndige læser kan følge ham i hans vej rundt i kildematerialet og selv vurdere arbejdet.⁵³ Han præsenterer (formodet) alle sine mellemregninger, dvs. han gør rede for, hvad, hvordan og hvorfor dette eller hint er centralt, samt hvorledes han kommer frem til denne eller hin konklusion eller delkonklusion, eller hvad der vejer for eller imod i enkelte sager.

Samme grundighed lægges for dagen i *Adam af Bremens meddelelser om Sven Estridssøn*.⁵⁴ Artiklen kan siges at være et modindlæg mod den af Erik Arup offentliggjorte afhandling om kong Sven Estridssøn, kaldet *Kong Svend 2. Biografi* fra 1931.⁵⁵ La Cour kommer med nogle indledende kommentarer til Arups arbejde, da det er dette, der i første

⁵² Kong Gorm og Dronning Tyre, *Historisk Tidskrift*, 10. rk., V, 1926-27

⁵³ Et eksempel på la Cours arbejdsmetode kan gives. I *Saga Ólafs konungs Trygvasonar* omtales bl.a. Gorm, og i en note giver la Cour en oversættelse af kildepassagen, der strækker sig ud over brødtekstens fremstilling, så den interesserede og kyndige læser kan få et indblik i indholdet og la Cours tolkninger. Dette er nok i en vis forstand væsentligt, men ikke vurderet så væsentligt, at det nødvendigvis skal indgå i brødtekstens behandling af kong Gorm. Han citerer om Gorm: »Pá er Gormr son Hörda-Knútt vóx upp, var han allra manna fridastr sýnum, peirra er menn höfda séd í pann tíma, hann var mikill madr ok sterkr ok hinn mesti atgervimadr um alla luti« (Enhver, som er fortrolig med den sene Sagafortællings Karakteristik af Personer, vil Ord til andet genkende disse Vendinger; de høre til det faste Klichéstof, som ingen reel Betydning har. Men nu føjer Sagaen hertil et par Ord, som peger bagud mod den ældre Overlevering:) »en ekki var hann kalladr vitr madr, eptir því sem verit höfdo hinir furri frændr hans« (Fornm. Sög. XI 205).« Ibid., 1926-27, s. 198.

⁵⁴ Adam af Bremens meddelelser om Sven Estridssøn, *Historisk Tidskrift*, 10. rk., II, 1932-34

⁵⁵ La Cour og Arup staver kong Sven forskelligt fra hinanden.

omgang har sat gang i hans eget arbejde med samme område.⁵⁶ La Cour begiver sig derefter ud i en minutiøs gennemgang af Arups afhandling. Dette set såvel i forhold til både det kildemateriale, Arup har benyttet, som i forhold til andre kilder og fremstillinger af samme området. Han vurderer tendens, første- og andenhandsvidner, levnings- og beretningsudnyttelse. Han gør kort sagt brug af den nu klassiske (erslevske) kildekritik, hvilket fremgår tydeligt, trods det forhold, at han ikke altid skriver det eksplicit. La Cour benytter grundlæggende den arbejdsproces igennem hele sin fremstilling, at han præsenterer Arups udlægning af dette eller hint, hvorefter han giver det kritik eller nuancerer det og efterfølgende giver sit bud.⁵⁷

Teori og metode i la Cours tekster

Som det er blevet nævnt i det foregående, benytter la Cour den klassiske kildekritiks metode. Dette er noget, han i andre sammenhænge eksplicit gør opmærksom på, og det fremgår implicit af ovenstående.

I *Historieforskning og historieforskere* gør la Cour opmærksom på den betydning, den ældre generation af historikere har haft for historieforskningen herhjemme.⁵⁸ Her tænker han først og fremmest på Erslev, Steenstrup og Fridericia. Erslev kan betegnes som den moderne kilde-

⁵⁶ La Cour nævner i forbindelse med de indledende kommentarer, at Arups afhandling indeholder en fremlæggelse af det samlede materiale brugt i *Kong Svend 2.s Biografi*, og at dette materiale har dannet grundlaget for skildringen af Sven Estridssøn i Arups *Danmarks Historie*, bind I (1925). Han fremhæver, at det er ønskværdigt, at Arup også i fremtiden vil lægge sine kilder og henvisninger frem for læseren, da denne bedre kan følge ham. Og han kommenterer hans fremstillinger, da la Cour karakteriserer Arup for bl.a. i sin danmarkshistorie at have »meget særprægede Opfattelser af Personer og Forhold i vor gamle Historie«. Adam af Bremens meddelelser om Sven Estridssøn, 1932-34, s. 484. La Cour skriver, at hovedkilden til den eksisterende viden om kong Sven er Adam af Bremens mange, spredte meddelelser. Han skriver, at det derfor er naturligt, at Arup lægger ud med en analyse af Adam af Bremens værk i forhold til de kendte arbejder af bl.a. Bernard Schmeidler, og dertil andre forskere, der har gjort lignende. La Cour vurderer Arups arbejde – mere generelt set – som virkende »friskt« og præget af »Oplagthed« og »Glæde« ved at være den, der tror, at han kan få det afgørende ord i sagen. Men, skriver la Cour, man mærker i stoffet, hvor let Arups behandling driver ham til forhastede og uhjemlede slutninger. Dette oven i købet på punkter, der, som han skriver det, er fuldkommen afgørende for dommen over hans opfattelse af kong Sven. Ibid., 1932-34, s. 485.

⁵⁷ La Cour giver generelt Arup en hård medfart i artiklen. Som illustration kan fremhæves følgende eksempel – en sprogbrug der er nedladende og lidet flatterende. La Cour skriver bl.a.: »hans [Arups] sprudlende og frodige Fantasi opfinder Smaatræk, som intet Grundlag har i Kilderne, men som forlener Fremstillingen med et bestikkende Præg af Sandsynlighed.« Ibid., 1932-34, s. 507.

⁵⁸ Historieforskning og historieforskere, *Dansk Udsyn*, Aargang XVI, 1936

kritiks væsentligste forgangsmand, medens Steenstrup nok må betegnes som repræsentant for 'den ældre' generation metodisk såvel som teoretisk.⁵⁹

La Cour skriver tidligt i artiklen:

»Det er til Foraaret 50 Aar siden, Kr. Erslev anmeldte sine første »Øvelser i historisk Granskning for Begyndere og Viderekomne«. Rimeligvis vil de, som nu studere her ved Universitetet [Københavns Universitet], ikke umiddelbart forstaa, hvad dette i Datiden betød. Vi, som er noget ældre, savner for saa vidt ogsaa den personlige Selvoplevelses Grundlag for Vurderingen. Ikke engang Prof. Friis var den Gang naaet ind til Alma Mater. Men ikke een af os, ikke een af de unge i Dag er upaavirket af den Forskningsindsats, som begyndte for et halvt Aarhundrede siden, og ikke een af os, der senere sad i Auditoriet eller paa Laboratoriet under Erslevs Ledelse, vil være i Stand til at forestille os, ad hvilke Veje vi vilde have søgt frem, om ikke *han* havde været. Vi kunde staa ham personligt nær eller personligt fjernt, vi kunde i aandelig Henseende harmonere med ham, eller vi kunde gøre os Divergensen mellem hans og vort Livssyn klart – det var uden ringeste Betydning for vor Respekt, vor Beundring og vor Taknemmelighed.«⁶⁰

Her giver la Cour en hyldest til Kr. Erslev for dennes store betydning for kildekritisk forskning. Han antyder implicit i det ovenstående, at han åndeligt – her skal nok i hovedsagen forstås politisk og/eller ideologisk – er uenig med Erslev, men betoner, at dette ikke spillede nogen rolle i hans (og andres) agtelse for Erslevs videnskabelige indsats. At der var tydelige forskelle imellem Kr. Erslev og Johannes Steenstrup (bl.a. mht. teori og metode), behøver ingen forklaring, skriver la Cour⁶¹ og tilføjer:

»...deres [Erslev og Steenstrups] Syn paa Forskningens Opgaver, dens Rækkevidde og dens Værktøj var saa forskelligt, at det fremlyste af hver ny Afhandling, vi [de studerende] læste af dem. [og videre] Jeg hørte selv til den Kreds, der aandelig talt stod Steenstrup nærmest.«⁶²

Senere gør la Cour opmærksom på, at han trods sit åndelige tilhørsforhold anerkendte Erslevs metodiske frembringelser og den betydning

⁵⁹ Se Jon A. P. Gissel: *Den indtrængende Forstaaelse – Johannes Steenstrups historiesyn*, 2003, s. 298.

⁶⁰ Historieforskning og historieforskere, 1936, s. 423.

⁶¹ Ibid., 1936, s. 424.

⁶² Ibidem.

for den historiske forskning, Erslev havde. Desuden redegøres for, at la Cour mener, at Steenstrup⁶³ ikke helt forstod dette:

»At Erslevs Øvelser efter 1887 betød et enormt Fremskridt, forstod Steenstrup næppe helt. Men vi, som var unge, da det Erslevske System allerede var gennemprøvet, saa det fungerede som efter en Snor, vi priser Skæbnen, at vi fik Lov til at gaa denne systematiske Skole igenem. I den lærte vi vort Haandværk«. ⁶⁴

La Cour antyder her, at Erslevs kildekritiske skoling⁶⁵ er den historiske forsknings bedste bud på en metodelære. Dermed fremhæves Erslevs kildekritiske metode som et bærende fundament for la Cour.

Trods la Cours anerkendelse af Erslevs metode skal man nok ikke undervurdere betydningen af den 'skoleretning', som Steenstrup kan siges at repræsentere. I la Cours *Danmarks Historie I-II* og *Danmarks Historie 1900-1945 I-II* samt bidragene til *Schultz Danmarkshistorie* og *Sønderjyllands Historie* kan en tydelig historisk strukturering af tematikken og fremstillingsformen fornemmes. Med det menes der, at la Cour i disse fremstillinger lægger vægt på politisk historie, individualitet og individuelle, ofte ledende personers ageren i historiske forløb, hvor det er disse personers karaktertræk og handlinger, der former historien.⁶⁶

⁶³ Jon A. P. Gissel skriver i sin doktordisputats *Den indtrængende Forstaaelse – Johannes Steenstrups historiesyn* bl.a. om Steenstrups realkritik kontra Erslevs metodelære: »Steenstrup brugte også levnsudnyttelser, men han anså det ikke for nødvendigt at teoretisere over forholdet mellem levninger og beretninger; for ham er realkritikken vigtigere: Det at stille en enkelthed i forhold til helheden.« *Ibid.*, 2003, s. 298. Steenstrups syn på tidens kildekritik kan illustreres ved, at Gissel betegner Steenstrup som en 'intuitiv' historiker modsat Erslev, der kan betegnes som den 'kritiske' historiker, med sit kildekritiske system, der, jf. Gissel, søger at få rationel erkendelse til at gå forud for det intuitive, i og med han satte sit skel imellem historieforskning og historieskrivning. Denne inddeling har for Steenstrup ikke været acceptabel og han har nok opfattet det som fortænkt og set det som en unødvendig komplikation, skriver Gissel. *Ibid.*, 2003, s. 254.

⁶⁴ Historieforskning og historieforskere, 1936, s. 426.

⁶⁵ I det citerede ovenfor nævner la Cour årstallet 1887 som værende skelsættende mht. Erslevs øvelser, og han tænker nok på *Grundsætninger for historisk Kildekritik*. Denne blev hektograferet 1887 og blev senere – i 1892 – trykt. Dette jf. Sebastian Olden-Jørgensen: Hvad er kildekritik? Et essay om arven fra Erslev og den sproglige vending, *Historisk Tidsskrift*, bind 101, hæfte 2, 2001, s. 531-532. En anden væsentlig Erslev-tekst er naturligvis *Historisk Teknik* (1911, specielt 2. udg. 1926. Mange bruger 10. oplag, 1987, med efterskrift af Hans Vammen og Kai Hørby). *Historisk Teknik* bruges stadig i metodeundervisningen ved Institut for Historie ved Københavns Universitet.

⁶⁶ For en oversigt over historisme kan henvises til Inga Flotos gennemgang i hendes bog *Historie – En videnskabshistorisk undersøgelse*, 1985 (1999), der giver en udmærket og letlæselig introduktion til historismen. Floto skriver bl.a.: »Den ideologi Rankes værker er udtryk for, og den ideologi, der gennemsyrede hele det 19. årh.s tyske historieskrivning var historismen: En historisk betragtningsmåde vandt indpas i en lang række viden-

I en række avisartikler fra 1933 til Dagens Nyheder kommer la Cour med nogle historieteoretiske og metodiske antagelser, der kan nuancere billedet af hans holdninger. Han blev af Dagens Nyheder bedt om at give en vurdering af Erik Arups *Danmarks Historie*, bind II, der nylig var blevet publiceret (1932).⁶⁷ Dette førte til nogle heftige meningsudvekslinger imellem la Cour og Arup i Dagens Nyheder, men det væsentlige i denne sammenhæng er de tre avisartikler af la Cour fra henholdsvis d. 23/04, 03/05 og 04/05 1933.⁶⁸

I artiklen *Erik Arup som Historieskriver. 1. Teori og Praksis*, Dagens Nyheder d. 23/04 1933, lægger la Cour ud med at fremhæve Erslev, som han også gjorde tre år senere i *Historieforskning og historieforskere*. La Cours brug af Erslev fremstår som et autoritativt redskab til at redegøre for, ud fra hvilke principper man som historiker bør gå i sin granskning og vægtning af et givent kildemateriale. La Cour skriver om Erslev-artiklen i Københavns Universitets Festskrift fra 1911:

»[La Cour mindes] Kr. Erslevs Ord fra Universitets Festskrift i 1911 [hvor i Erslev skriver, at]

»i *moderne* Historieskrivning træder Historieskriveren sjældent selv frem og udtaler direkte og umiddelbart sin Dom«. [og videre citerer la Cour Erslev for bedømmelse af umoderne historikere] »Lige indtil et Stykke ind i forrige Aarhundrede var ethvert Historieværk fuldt af

skaber [...] Man så nu alt som tilblivelse, som bestemt af fortiden og rettet mod fremtiden. [...] Historien [...] får altså som opgave at dechiffrere menneskelige hensigter, tanker og følelser. Det kan derfor ikke undre, at den historistiske historieskrivnings foretrukne emne var den politiske historie [...] Når historien opfattes som en sum af individuelle viljesakter, involverer det imidlertid også, at den menneskelige psyke kommer til at spille en rolle for den historiske udvikling. [...] de historiske fænomeners *individualitet*, deres »Einmaligkeit«, som tyskerne kalder det [er væsentligt for historismen, samt] Et afgørende moment i ethvert historisk forløb er *det unikke, det individuelle*, og dermed først og fremmest unikke hensigter knyttet til unikke personer.« Ibid., 1999., s. 22-23.

Man kan også evt. se Bernard Eric Jensens bidrag om historisme til den nye antologi *Humanistisk Videnskabsteori*, Finn Collin og Simo Køppe (red.), DR Multimedie, 2003.

⁶⁷ *Lukkede Døre – træk fra min manddoms Aar*, 1956, s. 172.

⁶⁸ De andre artikler af Vilhelm la Cour og Erik Arup blev i Dagens Nyheder publiceret således: Erik Arup besvarede de tre artikler d. 07/05, hvortil la Cour gav tilbage med endnu en artikel d. 12/05. Arups modtræk fremkom d. 17/05 og d. 23/05 lå endnu en artikel fra la Cour i trykken. Dog endte diskussionen ikke her. Med la Cours artikel d. 01/06, da Arup ikke besvarede det seneste af hans indlæg, førtes diskussionen endnu en tand videre. Arups svar kom dog prompte denne gang – allerede d. 02/06, og med denne artikel endte uenighederne (offentligt) for en stund.

Der vil i notehenvisninger til la Cour-artiklerne fra Dagens Nyheder blive henvist til side i artiklen samt spalte i samme (dvs. artiklen), og ikke til selve sidetallet i avisen eller den pågældende sides samlede spalter. *Eksempelvis* vil der i artiklen af la Cour i Dagens Nyheder d. 23/05 1933 blive henvist således: Statsministeren paa Rejse, *Dagens Nyheder* d. 23 /05 1933, s. 1, sp. 2.

Domme: her udtalte Forfatteren sin dybe Beundring og Foragt; hver Person, hver Handling fik sin Karakter«. [slutteligt skriver la Cour] Det er netop saadan en Fremgangsmaade, Erik Arup anvender.«⁶⁹

La Cour mener – i stil med Kr. Erslev – at personlige domme – positive eller negative – ikke hører hjemme i moderne historieforskning, dvs. den historieforskning, der må siges at være fremkommet efter det kildekritiske gennembrud herhjemme. La Cour skriver videre, at det dog er alle historikers ret at give deres personlige mening til kende. Men man skal som historiker kæmpe med sig selv for at vinde et objektivt standpunkt, skriver la Cour med henvisning til C. Paludan-Müller.⁷⁰ Denne kamp for objektive standpunkter bemærkes alt for sjældent hos Arup, skriver la Cour. Videre skriver han, at det er af vital betydning, at historikeren søger at forstå fx en behandlet persons tanker, og at en objektiv fremstilling giver udtryk, enten direkte eller indirekte, for denne tilkæmpede forståelse. Derefter er det, ifølge la Cour, legitimt at forfatterens personlige opfattelse af »Sandhed og Ret« bliver den endelige afgørende faktor for skildringen af dette eller hint.⁷¹

La Cour skriver i *Erik Arup som Historieskriver. II. Omvurdering og Tendens*, Dagens Nyheder d. 03/05 1933, bl.a. om tendentiøs historieskrivning kontra det, han betegner som empirisk historieskrivning. Han henviser til det at omvurdere tidligere tiders historieforskning – hvilket i nogle tilfælde, når det er gjort hæderligt, er udmærket – kan være negativt, dvs. omvurderingen træder for meget frem. Man driver omvurdering som en 'intellektuel sport'. Den empiriske historieskrivning, derimod, er den, hvor historikeren arbejder videnskabeligt og 'objektivt' med kilderne. Et citat til forklaring:

»Den *tendentiøse* Historieskrivning er i sit Inderste det modsatte af empirisk Historieskrivning, den er *apriorisk* [...] Naar dette er sagt, vil jeg dog tilføje, at *tendentiøs* Historieskrivning ikke behøver at være *slet* Historieskrivning. Den kan – hvis Forfatterens Personlighed har tilstrækkelig Format – komme til at rangere meget højt og virke overordentlig vidt. Jeg tænker naturligvis ikke her paa andenhaands Historikere, hvis eneste Kapital er Evne til at kunne fordreje, hvad andre har lagt Grunden til i deres Studier. Jeg tænker paa dem, der gaar videnskabeligt i Gang med Stoffet, selv gennemarbejder Kilderne, sammenstiller Kendsgerningerne for derpaa til det sluttelige

⁶⁹ Erik Arup som Historieskriver. I. Teori og Praksis, *Dagens Nyheder* d. 23/04 1933, s. 1, sp. 3-4.

⁷⁰ *Ibid.*, d. 23/04 1933, s. 1, sp. 4.

Værk at tilrettelægge Resultaterne, saa de tilsyneladende utvunget underbygger den ønskede Tendens.«⁷²

Her fremhæves bl.a. forfatteren – historikeren – som noget væsentligt. Dette har la Cour også gjort andre steder, og det fornemmes, at la Cour mener, at den enkelte historiker er meget styrende for kvaliteten af arbejdet. Som en sidebemærkning til dette siger han i *Historieforskning og historieforskere*, at:

»Karakteregenskaber og Forskeregenskaber er overalt og til alle Tider kongruente!«⁷³

Her antyder la Cour, at det er personen, der bedriver forskningen, der er den vigtigste i forskningsprocessen. Det er *karakteregenskaber*, altså forhold ved personen der forsker, og *forskeregenskaber*, om man groft sagt er en god eller dårlig forsker, der overalt og til alle tider hører sammen. Hvis ikke man som forsker har visse positive karakteregenskaber, kan man, ud fra denne betragtning, ikke lave god forskning. Med andre ord er det i første omgang individuelt og uafhængigt af skoling, hvorvidt man bliver en dygtig og banebrydende forsker. Det har mest at gøre med ens karakteregenskaber og først dernæst med den skoling, man har været igennem. La Cour hylder netop Erslevs kildekritiske landvindinger, dvs. den tradition, han er den ledende forgangsmand for, og betoner så senere denne teori.

I artiklen *Erik Arup som Historieskriver. III. Om at digte Historie*, Dagens Nyheder d. 04/05 1933, er der et enkelt forhold, der er værd at fremhæve i denne sammenhæng. La Cour skriver om kildestudier, der skal bindes sammen til fx bredere fremstillinger med henvisning sin kritik af Arups arbejder:

»Naar Kildestudierne har givet ham [historikeren] en Række tilsyneladende isolerede Kendsgerninger, er det hans Opgave som Historiker, takket være den digteriske Inspiration [et arupsk udtryk], at forbinde dem indbyrdes. Ogsaa dette er en Teori, hvis berettigelse ikke helt kan afvises. Selv den mest kritiske historiker har i nogen Grad gjort Brug af den. Men den forudsætter under alle omstændigheder to Egenskaber ved den historiske Fremstilling: at denne er, hvad Arup har kaldt »*redelig*«, d.v.s. at den sætter Læseren i Stand til selv at kontrollere Historieskriverens Paastande, og at Fantasien anvendes med

⁷¹ Ibid., d. 23/04 1933, s. 2, sp. 1.

⁷² Erik Arup som Historieskriver. II. Omvurdering og Tendens, *Dagens Nyheder* d. 03/05 1933, s. 2, sp. 1-2.

⁷³ *Historieforskning og historieforskere*, 1936, s. 424. (La Cours kursivering).

den største *Varsomhed*, d.v.s. at den kun udgør et *supplerende* Element, ikke et *bærende* Element i Skildringen.«⁷⁴

Her gør la Cour rede for, at man som historiker i noget omfang og med de givne forbehold kan benytte det arupske 'at digte over kendsgerningerne'.⁷⁵ Det fremgår implicit af det ovenstående, at han også selv har benyttet sig af en sådan metode.

Til afslutning

Hvis man vil drage nogen konklusioner på baggrund af denne undersøgelse af dele af Vilhelm la Cours historiske forfatterskab, er det nødvendigt først at give nogle generelle oplysninger og vurderinger. I undersøgelsen er som fremhævet indledningsvis ikke medtaget alle de historiske bøger og artikler, la Cour forfattede. Hans historiske forfatterskab er – ligesom det, der kan betegnes hans politiske – omfattende, og en artikel kan ikke på kvalificeret vis omhandle samtlige af disse tekster. Vil man dertil søge et billede af la Cour som forfatter, debattør og akademiker, altså la Cours professionelle og offentlige liv og virke, vil det ligeledes kræve yderligere behandling.

Grunden til at jeg nævner disse forhold, er, at der er en rød tråd i hans politiske og historiske forfatterskaber. Ikke blot præges hans historiske forfatterskab af hans politiske holdninger. Hans valg af kildestu-

⁷⁴ Erik Arup som Historieskriver. III. Om at digte Historie, *Dagens Nyheder* d. 04/05 1933, s. 1, sp. 3.

⁷⁵ Arup bruger udtrykket 'at digte over kendsgerningerne' i en artikel i *Historisk Tidsskrift*. Han skriver i forbindelse med en anmeldelse af Vilhelm Grønbech bl.a.: »Dr. Grønbech har som historisk Forfatter haft den utvivlsomt rigtige Tanke, at det at skrive Oldtidshistorie er at digte. Det er sandt nok, at det til en vis grad gælder om al Historie-skrivning, og at det maaske var bedre, om Sprogbrugen tillod at erstatte Udtrykket: at skrive Historie, med Udtrykket: at digte Historie.« Dertil skriver Arup nogle linjer længere nede om digtning, at man kan: »...digte over de Kendsgerninger der virkelig kan udsondres af Kilderne som tilforladelige, over dem alle, ikke imod dem og ikke udover dem.« Erik Arup: Vilhelm Grønbech: Religionsskiftet i Norden, *Historisk Tidsskrift*, 8. rk., V, 1914-15, s. 107-108.

Et par bemærkninger kan knyttes til Erik Arups danmarkshistorie. Anders Bøgh skriver i en artikel til *Historiens ansigter*, at: »Hos de gamle mestre var ambitionen at føje de ved den historiske teknik fundne data sammen til en skildring af hele samfundsudviklingen. Hertil brugtes [...] især evolutionstænkningen og andre transhistoriske lovmæssigheder. Mest konsekvent og stringent blev dette gjort af Arup, som så langt han nu nåede, har skrevet den mest gennemtænkte syntese af danske historie, som fandtes. Anders Bøgh: Mellem Modernisme og middelalder. Dansk middelalderhistorie før og nu, *Historiens ansigter*, Erik Christiansen og Jens Chr. Manniche (red.), s. 40.

Et interessant aspekt i forbindelse med Arup og la Cour er, at de begge har forfattet grundige specialstudier, hvori de gør brug af Erslevs metode, og begge har forfattet dan-

dier, vægtning af historiske begivenheder, underliggende argumenter og fremstilling af Danmarks historie generelt, bærer i høj grad præg af ideologiske og samtidspolitiske motiver, hvilket gør, at det ville være ønskværdigt med et samlet studium af både det historiske og politiske forfatterskab.

Men når dette er sagt, kan man sagtens drage konklusioner af den foreliggende undersøgelse. Denne undersøgelse er i hovedparten foretaget på baggrund af de la Cour-tekster, der er fundet mest centrale for hans historiske forfatterskab, og dermed antages det, at det der siges, i høj grad indfanger væsentlige træk af det historiske forfatterskab.

Vilhelm la Cour er en historiker, der har et formål med sin historieskrivning. Ikke blot at gengive fortiden, som den er tolket af ham, men søge at viderebringe et budskab til læseren. Dette budskab er uden tvivl en samling af de nulevende danskere i en fælles følelse af danskhed – via indpodning af samhørighed med fortidens Danmark og fortidens danskere. Det kommer tydeligst til udtryk i hans danmarkshistories fremstilling af begivenhederne efter 1940.⁷⁶ De to første bind af hans danmarkshistorie (udkommet første gang i 1940), følger i reglen samme linje, og de er skrevet før krigen. Desuden vidner både kapitlet til *Schultz Danmarkshistorie* (1941)⁷⁷ og kapitlerne til *Sønderjyllands Historie* (1931 og 1939) om samme tendens i retning af en samlende følelse af danskhed som formål for hans historieskrivning.⁷⁸

Der er i de ovennævnte brede fremstillinger af Danmarks historie

markshistorier, hvori de i deres synteser bevæger sig væk fra den erslevske metode. Deres individuelle holdninger skinner igennem i disse danmarkshistorier, og i hvert tilfælde la Cour kritiserer Arup for hans vægtning og tolkning af kildemateriale i hans danmarkshistorie med henvisning til bl.a. Erslev, trods det, at la Cours egen danmarkshistorie bærer præg af samme bevægelse væk fra de erslevske principper – om end holdningerne udtrykt deri er vidt forskellige fra Arups.

La Cour kritiserer blandt meget andet Arup for på visse områder ikke at dokumentere de benyttede kilder og andre brugte arbejder i hans danmarkshistorie. Dette gør han i øvrigt ikke selv på noget område – overhovedet – i sin *Danmarks Historie I-II* og *Danmarks Historie 1900-1945 I-II*. Igen et punkt hvor la Cour og Arup ligner hinanden og et punkt, hvor la Cour ikke følger de principper, han kritiserer andre (særligt Arup) for netop ikke at følge. Se evt. artiklen 'Erik Arup som Historieskriver. I. Teori og Praksis', *Dagens Nyheder* d. 23/04 1933, s. 2, sp. 3-4 og afhandlingen 'Adam af Bremens meddelelser om Sven Estridssøn', *Historisk Tidsskrift*, 10. rk., II, 1932-34, s. 484.

⁷⁶ Her tænkes på *Danmarks Historie 1900-1945, I-II*, 1950

⁷⁷ Dette er som nævnt tidligere et revideret kapitel fra *Det danske folk historie* fra 1927, hvor la Cour tillige overtog en del af afdøde Johannes Steenstrups område.

⁷⁸ Hvorvidt dette formål med historieskrivning også har relevans i forhold til fremmede landes historie, vides ikke. La Cour lavede stort set ikke tekster om udenlandsk historie. Jeg har dog ingen grund til at tro, at disse få tekster skulle kunne rokke ved la Cours formål med hans historieskrivning, som jeg har beskrevet det her.

fundet tre centrale elementer, der tilsammen og i indbyrdes samvirke konstituerer danmarkshistorien som 'stor fortælling'. For det første er der Folket. Dette begreb betegner *en kollektiv og kulturel ensartet masse af mennesker*. Det er her blevet fremdraget og eftervist i forbindelse med la Cours tolkning af danskere i Danmark, men kunne i princippet være ens for mange andre folk i andre lande. For det andet er der Kongen: *den individuelle, ledende person*. Også andre skikkelser indgår, men i det store hele er det kongen, det handler om. Det skal ses som et rent historisk fænomen, der dels var af real betydning, dels danner en naturlig ramme om den narrative gestaltning af det fortidige forløb. Det har ikke nogen direkte politisk og direkte magtmæssig relevans i dag, dvs. efter grundlovens demokratisering af landet (specielt fra det 20. århundredes begyndelse og frem). Men for la Cour er det en helt central antagelse i hans fremstilling og fortolkning af landets fortid. Foreningen af individ og institution i Kongens person formidler samhørigheden og afhængigheden mellem folket og staten. Den tredje og sidste er Bevidstheden: *den kollektive nationalfølelse* – hos la Cour selv udmøntet som en nationalistisk konservatisme. Nationalfølelsen er uafhængig af tid og rum og kan i la Cours begrebsverden sagtens omfatte en verden af i dag.

Den store fortælling, hvis indhold, værdier og budskab hviler på netop de tre beskrevne komponenter, er nok den mest relevante måde at se la Cours tolkning af landets fortid på. Det er i disse tre begreber, hans forståelse af det danske folk kommer til udtryk – det at være dansker – hvilket måske er det væsentlige omdrejningspunkt for la Cours historiske forskning. At være dansker er ifølge la Cour at være bærer af en fælles kulturarv og samtidig støtte landets institutioner og landets (skiftende) grænser. Til at varetage dette har der igennem det meste af Danmarks historie gennem tiden været (udpeget) en konge, der har et stort ansvar i og med, at kongen forvalter landet. Kongemagten som ledende institution er større end den enkelte konge. Kongemagten er for la Cour et naturligt samfundsforhold, og hvis kongen forvalter landet positivt, bakker stort set alle borgere op om kongemagten – et stærkt symbol på det at være dansk, en kollektiv nationalfølelse. Men selv i tider hvor kongen svigter sit hverv, dvs. forvalter landets styre dårligt, er nationalfølelsen hos folket alligevel til stede. Folket ser ikke kun sine ledere som symbol på enheden Danmark, det ser selve landet som det mest centrale.

Ud over de behandlede brede fremstillinger har en række mere specialiserede artikler og bøger været gennemgået. La Cours skrivestil er væsentligt anderledes i disse, og eksempelvis træder de 'store fortællin-

ger' ikke tydeligt frem. Dog siger de noget om la Cours fremgangsmåde, arbejdsområder og holdninger til sit fag.

Der kan argumenteres for, at la Cour overordnet set strukturerer sine tekster og angriber emner på en måde, der leder tanken hen på historismen. Jeg tror ikke, det er nogen søgt konklusion at indplacere Vilhelm la Cours historiske forfatterskab i en overordnet historisk ramme.

Anderledes med det metodiske. Som jeg har været inde på, lægger la Cour sig både eksplicit og implicit op ad Erslevs kildekritiske teknik. Han fremhæver mere end en gang, at Erslevs metodiske frembringelser er et stort fremskridt, og nævner endog, at Steenstrup – om hvem han også siger, at han stod åndeligt nær – ikke helt forstod, hvor stort et fremskridt Erslevs metodelære var.⁷⁹ La Cour bruger disse kildekritiske greb mange steder i sine forskellige tekster, og der er derfor ikke meget, der får mig til at tvivle på oprigtigheden i la Cours udtalelser omkring Erslev. Men han tager skarp afstand fra de mere positivistiske antagelser om fx søgen efter lovmæssigheder.

Måske skal la Cours historiske forfatterskab på dette område i virkeligheden forstås derhen, at han er splittet i forhold til Erslev kontra Steenstrup, om man vil. Han tilhører en udpræget historisk tradition historiefilosofisk, men i arbejdet med kilderne anerkender han og bruger den kildekritiske metodes principper, som Erslev var foregangsmand for (dog skal det ikke forstås sådan, at der er et decideret, tydeligt modsætningsforhold historisme og (erslevsk) kildekritik imellem, men mere derhen, at betragtningsmåde og systematik ofte er forskellig).

La Cour søger selv at frembringe en metodisk kombination af historie og arkæologi. Han arbejder på et samarbejde mellem de to discipliner, da han mener, at dette kan bære frugt. Det stemmer godt overens med nogle udtalelser i forbindelse med kildekritikken, da han på et tidspunkt redegør for, at han ser arkæologien som en ikke-færdigudviklet disciplin endnu i 1920'erne, og kildekritikken ses på samme tid af ham ikke som normen inden for historie herhjemme – endnu.⁸⁰

Vilhelm la Cour var som nævnt i starten af artiklen aktiv i den illegale modstand mod besættelsesmagten under Anden Verdenskrig. Han var desuden partipolitisk konservativ – medlem af det Konservative Folke-

⁷⁹ Se eventuelt artiklen 'Historieforskning og historieforskere', 1936, s. 423, 426, 430-431 og kronikken i *Dagens Nyheder* d. 23/04 1933 generelt, hvor la Cour fremhæver Erslevs metodiske frembringelser.

⁸⁰ Dette fra artiklen Om studiet af vore danske voldsteder, 1963-66, s. 155-156.

parti – og hvis man læser hans fire erindringsbind udgivet i 1950'erne, skinner det konservative livssyn da også tydeligt igennem fra først til sidst.⁸¹ Han skriver på et tidspunkt i sine erindringer, bind III, at han er nationalist, og dette er heller ikke overraskende.⁸²

Hvis man sammenholder de oplysninger, der her er givet, træder et mere nuanceret billede af la Cour frem.

Han har igennem store dele af sit historiske forfatterskab følt det presserende at udtrykke sine stærke nationale holdninger. Disse kan bl.a. udtrykkes gennem en danmarkshistorie, hvor sådanne holdninger indlejres i tolkningerne – hvad enten det er eksplicit formuleret eller implicit ligger i teksten.⁸³

At de stærke holdninger ikke blot er 'tom retorik', kan ses via hans aktive modstand mod besættelsesmagten. Han sætter handling bag ordene, og dette er et udtryk for stor personlig integritet og engagement. La Cour har helt klart følt, at det ikke blot var det rigtige at gøre som konservativ, men i det hele taget det rigtige at gøre.

Som fremhævet ovenfor er der en rød tråd i la Cours virke, hvad enten det drejer sig om det politiske eller historiske forfatterskab, eller drejer sig om hans aktiviteter på baggrund af politiske holdninger.⁸⁴ Det er interessant at se, at la Cour tilsyneladende ikke ændrer holdninger til sådanne spørgsmål livet igennem.⁸⁵ Dermed fremstår hans historiske forfatterskab som helstøbt i forhold de livsholdninger, han har.

⁸¹ *Livet begynder – Træk fra min Barndoms og tidlige Ungdoms Aar*, P. Haase & Søns Forlag, 1953; *To livslinier – Træk fra min Ungdoms og tidlige Manddoms Aar*, P. Haase & Søns Forlag, 1954; *Lukkede døre – Træk fra min Manddoms Aar*, P. Haase & Søns Forlag, 1956; *Vej's ende – Træk fra min Manddoms afsluttende Kampeaar*, P. Haase & Søns Forlag, 1959

⁸² *Lukkede døre – Træk fra min Manddoms Aar*, 1956, s. 126.

⁸³ La Cour formulerer sig bl.a. således til Berlingske Aftenavis efter at have vundet andenpladsen i avisens konkurrence udskrevet d. 13. februar 1930 under overskriften »Danmarks Historie i 500 Ord«, her fra *Lukkede døre – Træk fra min Manddoms Aar*. »»Hvad ønsker De nu?« spurgte »Berlingske Aftenavis« mig [La Cour]. »At komme til at skrive en Danmarkshistorie – ikke paa 500 Ord, men paa 500 sider«, svarede jeg, »og den vil naturligvis blive præget af mine personlige Synspunkter.« Ibid., 1956, s. 154.

⁸⁴ La Cour var under Anden Verdenskrig med i det, der betegnes som Højgaard-kredsen sammen med bl.a. de konservative ingeniører Per Kampmann, Jørgen Saxild og Knud Højgaard. Dertil skibsreder A. P. Møller og prins Axel. De var forenede af en konservativ nationalisme og af en generel skepsis ved parlamentarismen, der i øvrigt var udbredt på daværende tidspunkt, jf. Mogens Rüdiger: *Uden tvivl – Erling Foss 1897-1982*, 2000, s. 111-112.

⁸⁵ Dette fremgår mest tydeligt af hans erindringer.

Bilag

Oversigt over og undersøgelse af nutidsformer i la Cours danmarkshistorie.

I de fire bind i hans danmarkshistorie bruges den 'sammenflydende nutidsform' følgende steder.

I *Danmarks Historie*, I: os, vi (side 19); vort, vor, vi, os (22); vort, 2os (32); vi (33); vor, vort (34); vore (54); vore, os (69); vi (133); vort (199); os (213); os (226); vi (228); vore (230); vi, os (244); vore (248); vi (250); vort; vi (262); vore, 2os, vi (274); vort (284); os (308); os, vi (373); vi, od (374); vi, os (378); vore, os (379); vort (381); vore, vort, os (382); vore (383); vore (384); vore, vi (386); vore (387); vor, vort (391); os, vore (392). *Danmarks Historie*, II: os (14); vor (22); 3vi (32); vi (33); vi (34); 3vi, 2vor, 2os (36); os (46); vort, os (47); os, (48); vore (54); 3os, vi (56); os, vi (57); os (60); 2os (64); 2os, vi vore (65); 2vi (72); vi (86); os, 2vi (88); 2os (89); 4os, vi (90); 5os, vore, 2vort, 2vi (92); 2vore, vi (94); vi, vort (95); 2os (101); vore (102); 3vi, 3os, vore (104); os, vi (105); vi, os (106); 2os, 4vi, 3vor (108); 2os, vi (111); vi (118); 4vi, 2os, vor, vore (134); 4vi, vore, vor, os (135); 6vi, 3os, 2vor, 2vore, vort (136); 4vi, os, vor, os (137); 2vore (138); 6vi, vore (140); 2os (141); 2vor, os, vi (142); 7vi, vor, vore, 2os (144); os (145); vi, 2vor (146); vort (147); 3vi, vort, os (151); vi (155); os (147); os (158); 7vi, 2vor, vore (159); vore, vi, vor (160); 5vi, 2vor (162); 3os, vi, vor (164); vi (165); 3vi (166); os (172); vi (174); vi (178); os (188); 2vi, vor (193); 3os, 2vi (198); 3vi, vore, 2vor (199); 2os, 6vi, vore (200); vi (201); vort (202); os (206); os (211); vort (224); vi (240); vi (248); vi, 3os (249); 5vi, 2os (250); vort, vor (251); vore, 2vor, os (252); 3vi, os, 3vor, vort, vore (254); vor (256); 3vi, os (257); vore, 4vi, 3os, vor (258); 2vi, os (259); 3vi, 3os (261); 6vi, os, vor (266); 2vi, os (269); 4vi, 2os (270); 2vi (285); vi (294); vor (318); vi (333); vore, 3vi, 2os (334); vi, vore, os (335); vort, os (336); 2vi, 2os, vore (337); 2vi, os (341); vi, os (342); 3vi, vore (344); os, vor (345); vort, vore, os (346); vor (347); vi, os (354); vi (358); vi (359); vor (360); vore, os vi (362); vor, os (364); os, 2vi, vore (364); vore, vi, vort, 2os (365); os, vi (368); 2vi (370); 2vore, os, 2vi (373); 2vore, vi (374); 2vi, 4vore, vore (376); 2vort (377); 3os, vore, vi (378); 2vi, vore, 2os (380); 2vor, vi, 2os (382); os, vore, 2vi (383); 2vor, vi (384); 3vi, vor, 2vore (386); vi, os (387); 2vi, vore (382); vi (389); 5vi, 4vor, vort, 2vore (390); 2vort, vor, vore (397); 2vi (398); 2vi, vore, vort, os (399); os, 2vore (400); 2os (401); os, 3vi, vore (404); os, 2vi (405); 5vi, 2os, vor (406); vi, vort (407); vort (408); 3vi, vort (416); vor (418); vi (422); os, 2vi, 2vort (439); 3vi (440); os (444); vor (463). *Danmarks Historie 1900-1945*, I: vor (7); vort (16); os,

2vi, vort (18); vi, vore (33); os, vore, 3vi, vor, vort (34); 2os, 2vi (35); 2vor (37); 2vore, vor, 5vi (38); vi (39); vi, os (41); vor, os (42); 2vor, 2os, vi (43); vor, 2vi, os (44); vore, os (45); os (46); vor, os (49); 4vi, vore, 2os (50); 2vi, 2os (52); 5vi (54); 2vi, os, vore (55); vore (59); 4vore, 2vi (60); 2vore, vort (61); 2vi (62); vore (63); vi, os (64); 2vi (65); os (66); 4vi, 2os, vore, vor (67); vi, 2vor, vort (71); vi (72); v, 2os, (74); os, vi (75); vore (80); 2vor (86); vor, vi (88); vore, vor (94); vi, os (102); vore, vor (105); vor (114); 4vi, 2os (115); os, vore (116); vi, 2vor (117); 4vi, vort (123); 3vor, vort (144); vor, vi (145); 2vor, vi (146); vor (147); os, vore (148); os, vore (160); vi, os (168); 3vi, vor (170); vor (171); vor (177); 2vor (204); os (209); vor, 4vi, 2os, (227); vi (229); os, vi (230); 2vi, os (232); 4vi, os (233); vi (234); 2vi (235); 2vi, os, vor (236); vi, os (237); 2vi (238); os, vi (239); os, vi (240); 3vort, os, vi (246); vor, 2vi (247); 3vor, vi (248); vi, vor (250); vi (252); vi, vore (255); vor, vi (257); vi (258); vor, os (267); os, vi, vore (268); vor, os (270); vor (272); os, vort (274); vi, os (275); os, vi, vor (279); vor (281); vor (284); vore (285); 2os, vi (286); vi (287); vore (288); 2vi (292); 3vi, os (294); 2vor (300); vi, vor (304); vor, vore (308); vor (309); 2vi (313); 2vi, vore (315); vore (316); os, vi (317); 2vi (321); vor (326); vi, os (327); 2os, 2vor, vi (328); vore, vi (329); os (331); vore, vi (339); Vort (343); vor (344). *Danmarks Historie 1900-1945*, II: 2vi, vore (6); vore (10); vor (11); os, vore (38); 3vi, vor, os (40); vi (60); vor (70); vi (77); 2os, 2vore, vor, vort (78); vore (89); vi, os (91); os (98); vore, vi (99); vort (102); os, vor (104); os (105); 2vore, vort (106); vort, vor, os (107); vi (111); vore (112); vi (117); vi (125); 2vi (127); os (128); vort (147); vor (151); vort (152); vi (209); vi (214); vore (227); vi (232); os (234); vi, os (236); vi, vor (238); 3vi, vore (241); vi, vor (242); vi (245); vore (251); vi (256); 2os, vi (262); vor (263); vor (264); vor, vi, 2os (265); vi, os (268); os (270); 3vi, 3os, vore (272); vi (281); 2vi (284); vi, vore, vort (289); vore (329), vor, vore, os (333); os (334).

Bemærk: forklaringerne til illustrationerne i de fire bind, er ikke medtaget i opregningen, da de som sådan ikke er en del af la Cours fremstilling. Brødteksten fungerer med andre ord uden illustrationer og forklaringer til samme.

I la Cours kapitel til *Schultz Danmarkshistorie* bruges den 'sammenflydende nutidsform' også, dog ikke i så høj grad. Følgende steder bruges den 'sammenflydende nutidsform':

vor, os (374); os (376); os (431); os (435); 2os, vor (436); vi, vort (439); os (440); os (443); vi (444); os (449); vor (459); vore (465); os (469); 2vore, os (476); vore, vort (477); vi, os (480); vore (483); vort (498); vor (500); 2vi, os (501); 2vore, vi, os vor (503); os (519); Vi (521);

vort (524); os, vort (525); vort, vi (526); 2vor (527); vort (528); vort, os (531).

Der bruges i høj grad en anden nutidsform, der var meget lidt brugt i hans egenhændige danmarkshistorie. Denne nutidsform kan man kalde en 'forfatter-nutidsform'. Forfatteren, dvs. i dette tilfælde la Cour, beskriver teorier, fund, o.a. ved at bruge nutidsformerne 'vi', 'os', 'vor', 'vore' og 'vort'. Et eksempel:

»...det er netop nette Afsnit af Saksens Beretning, som i særlig Grad interesserer os, fordi det afspejler Forholdene ved Grænsen.« Ibid., 1941, s. 376 (min fremhævning, I.W.)

Dette 'os' er forfatteren og/eller eksempelvis læseren af fremstillingen, der er de interesserede, der følger begivenhedernes gang. 'Forfatter-nutidsformen' må nok siges at være et rent pædagogisk virkemiddel, der i sig selv ikke har nogen indholdsmæssige konsekvenser, og som i øvrigt bruges af mange andre forfattere til historiske og samfundsvidenskabelige tekster. Hvorvidt man som læser bryder sig om denne skriveform, er en udpræget subjektiv følelse og uden betydning i forhold til indholdet af teksten.

Følgende steder i *Schultz Danmarkshistorie* bruges denne 'forfatter-nutidsform':

vort (374); os, 3vi (376); 2vi (377); 2vi (378); os, vor, 2vi (380); vi, os (383); os, vi (384); 2os, 2vi (386); vore, vi, vor (387); vi (388); vi (390); 2os, vi, vort (391); 4vi, os (392); 5vi, os (393); 6vi (394); 6vi, os, vore, vor (395); 6vi (396); 6vi, 2vor (397); 6vi, vor (398); 2vi, os (399); 3vi, os (400); 2os, vi (402); vi, vore (403); vi, vore (404); 2vi (405); 7vi, 2vort, os (407); os (408); 2vi, 2os, vor (409); 4vi, os (410); vor, vore (411); vi, vore, os (412); 2vore, os (413); 3vi, 3vore, vort, os (414); 2vi, os (415); vi, vore (416); os (417); vi (418); 2vi, 2os, vor (419); 6vi, 2os (420); 5vi, os, vore (421); os, vi (422); 5vi, os, vore (423); 5vi, 2vore, 2os (424); vi (426); 2vi, 2os (427); vore, vi, vort, os (429); vore, vor (430); 3vi (432); 2vi (433); 2vi, 2os, vore (434); 3vi, vort, os (435); 3vor, vore (436); 2vi (437); 3vi (438); vi (439); vi (440); vi (441); vi (442); 2vi (443); 2vi (444); 2vi (446); 3vi (453); 2vi (454); 6vi (455); vi (456); 3vi (457); 4vi (458); 3vi (459); vi (460); os (461); 6vi (462); 2vi (463); 3vi, os (464); 3vi, vore (465); 2vi, os, vore (466); 4vi, vor (468); 2vi (469); 7vi (470); vi (472); 3vi (473); 2vi (475); 3vi, os (476); 2vi, vore (477); 2vi (479); 3vi (480); vi (482); 3vi, os (483); 4vi (484); vi, vore (485); vi (488); vi (490); vi (493); vi (494); (499); 2vi, 2os, vore (502); 2vi (503); 3vi, 2vore, os (504); 3vi (505); vore, vi (507); 3vi, os vor (508); 3vi, vore (509); 4vi, vort (510); 4vi, os (511); 2vi, vor, vore (512); 3vi, os (513); 4vi, vor (514); 2vi

(515); os, vi (517); os, vi (518); 7vi, os (519); vore (520); vore (521); 8vi, os (522); 3vi, os (524); 3vi, vore, os (525); 4vi (526); os, vi (527); 2vi (528); 4vi, os (529); 2vi (530); os, 2vi (531); 2vi, os, vor, vore vort (532).

Enkelte steder bruges begge nutidsformer i samme sætning, hvilket giver et specielt skrivestrategisk virkemiddel. Samhørigheden mellem 'fortidens og nutidens danskere' bliver fremhævet. To eksempler følger:

»Hvorledes Svenskerne fordreves fra vore Øer ved vi ikke.« Ibid., 1941, s. 465 (min fremhævning, I.W.)

Og senere skriver la Cour:

»Allerede før Ansgars Komme var den kristne Tro kendt. Danernes Udfærd og fremmede Købmænds Besøg hos os havde lært vore Forfædre »milde Krist« at kende.« Ibid., 1941, s. 525 (min fremhævning, I.W.)

I kapitlerne til *Sønderjyllands Historie* bruges den 'sammenflydende nutidsform' ikke i nogen nævneværdig omfang, og 'forfatter-nutidsformen' er heller ikke særlig udbredt. Det er ikke fundet nødvendigt at foretage opregninger på den sparsommelige brug i disse kapitler, da pointen med brugen fremstår klart af det foregående.

SUMMARY

The historical writings of Vilhelm la Cour: an outline and an interpretation

The Danish historian Vilhelm Birkedal Barfod Dornonville de la Cour (1883 – 1974) was a prolific writer of historical as well as political texts. Even though his extensive and varied authorship warrants an extensive analysis the focus of this article is mainly on his historical writings.

Vilhelm la Cour began his scholarly career as a student of history at the University of Copenhagen in 1902 where he earned an MA in 1909 and a doctoral degree in 1927. The thesis was about early urban structures on Zealand in the Neolithic and Bronze ages.

For the major part of his professional life he served as a teacher in different upper secondary schools while at the same time publishing books and articles in a steady flow, continuing even after his retirement and indeed until his very last years.

La Cour was a member of the Danish Conservative Party and throughout his life a staunch campaigner. From 1918 to 1970 he more or less single-handedly published, edited and wrote a small journal called *Grænsevagten* ('The border guard'), a title alluding to the disputed Duchies between Germany and Denmark.

At the time of the Second World War German occupation of Denmark la Cour called for disobedience to the official policy of collaboration. On various occasions he was imprisoned by the Danish authorities and finally fled to Sweden in 1944.

La Cour's historical authorship includes a four volume History of Denmark, various contributions to anthologies on the same subject, and numerous books and articles on Danish medieval history and even other subjects, including current scholarly controversies.

In the present article Vilhelm la Cour's historical authorship is examined by identifying its central aspects and key notions. In his *magnum opus* as well as in his contributions to composite works on the history of Denmark three such key notions are discovered: Firstly, The Danish People, viewed as a *collective*, culturally consistent unit; secondly, The King, who – for better or worse – by his *individual* historical agency embodies and represents the same people; and thirdly, the National Sentiment which includes not only patriotism, but also shared mentality and collective memory.

This framework, in all its simplicity, integrates the collective with the individual and the present with the past in such a way that – after its completion with historical detail – it may be termed a 'grand narrative', adapted from Jean-François Lyotard and his *La Condition Postmoderne* (The postmodern condition) from 1979. Obviously, the message of the narrative is not coincidental, but is firmly embedded in a politically conservative nationalism. This is not very surprising, given the fact that Vilhelm la Cour was a person who held convictions to be important in human life.

On the other hand, one should not from this analysis infer that la Cour was locked off from communication with those of a different mind. In his coverage of the 20th Century in his History of Denmark he right away and rather abruptly substituted the elected Parliament and Government for the King as essential managers of specific historical agency on behalf of the Danish people.

This change in viewpoint brings to mind the artificial aspect of historical representation. La Cour's historical authorship was sustained by a capacity for giving coherence and unity to his work by employing rhetorical and literary devices that in terms of genre deviates from a naïve and overconfident realism.

This was even reflected in his own expressed views on methodology and his place in the Danish historiographical landscape, an issue which is dealt with in the last section of the article. It is argued that his views were suspended between on the one hand faith in source criticism and factfinding as the core of scholarly historiography, and on the other hand the importance that was attributed to the creative, imaginative and committed mind of the individual historian by a somewhat older historicist tradition.